

Jari-Pekka Järvinen & Suvi Nissinen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK), diakoniatyö
Opinnäytetyö, 2024

“ETTEI KUKAAN JÄISI YKSIN” –
Virikemateriaali diakoniasta Vihdin seurakunnan rippikouluihin

---

TIIVISTELMÄ

Jari-Pekka Järvinen & Suvi Nissinen

“Ettei kukaan jäisi yksin” – Virikemateriaali diakoniasta Vihdin seurakunnan rippikouluihin

66 sivua ja 4 liitettä

Kevät 2024

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Nuorten elämään heijastuvat ja vaikuttavat monenlaiset yhteiskunnalliset ja globaalit ilmiöt. Viime vuosikymmenen puolella alettiin kirkossa puhua enenevässä määrin nuorten syrjäytymisestä, ulkopuolisuudesta ja ulkopuolisuuden ehkäisemisestä. Lasten ja nuorten osallistumisen mahdollisuuksiin sekä yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemuksiin alettiin kiinnittää huomiota kirkossa. Ulkopuolisuuden ehkäisemisestä ja osallisuuden vahvistamisesta tuli keskeisiä käsitteitä ja nimittäjiä kirkon kasvatus- ja diakoniatyössä. Kukaan ei saa jäädä yksin.

Kehittämispainotteisen opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa virikemateriaali diakoniasta Vihdin seurakunnan rippikoulutyön diakoniakasvatukseen rippikoulun työntekijöille, ohjaajille ja isosille. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on vahvistaa nuorten kokemusta osallisuudesta. Nuori saa myös kokemuksia autetuksi tulemisesta ja auttajan roolin asettumisesta omassa elämässä, lähiyhteisöissä ja koko ympäröivässä maailmassa luomakuntaa unohtamatta. Näistä lähtökohdista alettiin kehittää nuoria osallistavaa ja toiminnallista materiaalipakettia. Rippikouluissa toimivien ohjaajien ja isosten näkökulmasta pyrittiin rakentamaan materiaalista monipuolinen, helppokäyttöinen ja sisällöltään selkeä kokonaisuus. Rippikoululaisille materiaalin oli tarkoitus tarjota kiinnostavia näkökulmia auttamiseen, kokemuksia yhdessä tekemisestä ja mahdollisuuksia toteuttaa diakoniaa konkreettisten tekojen kautta.

Yhteistyökumppanimme oli Vihdin seurakunta. Diakonia- ja nuorisotiimeiltä saatiin ideoita, palautetta sekä konkreettisia sisältöjä virikemateriaalin tuottamiseen. Myös apuohjaajia, isosia ja rippikoululaisia osallistettiin prosessiin keräämällä heiltä palautetta. Diakonian virikemateriaaliin sisältyy viisi diakoniatyön arkeen perustuvaa tapauskertomus-työskentelyä ja viisi toiminnallista työskentelyä.

Asiasanat: ulkopuolisuus, osallisuus, diakonia, rippikoulu

ABSTRACT

Jari-Pekka Järvinen & Suvi Nissinen

“So that no one is left alone”—Incentive material on diaconia for the confirmation camps of Vihti Parish

66 pages and 4 appendices

Spring 2024

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor’s Degree Programme in Social Services

Bachelor of Social Services, Diaconal work

Various societal and global phenomena reflect and influence the lives of young people. Over the past decade, there has been increasing discussion within the church about youth marginalization, alienation, and efforts to prevent exclusion. Attention within the church shifted towards enabling children and young people to participate and fostering experiences of community and belonging. Prevention of exclusion and strengthening of inclusivity became central concepts and denominators in the church’s educational and diaconal work. No one should be left alone.

The purpose of our development-focused thesis was to produce incentive material on diaconal education for the confirmation camp work of Vihti Parish. The material aims to strengthen young people’s sense of belonging. A young person also gains experiences of being helped, and understanding of the helper’s role in their own lives, local communities, and the surrounding world, not forgetting creation. Based on these premises, we began to develop an engaging and interactive material package for young people. From the perspective of instructors and mentors working in confirmation camps, our goal was to create a diverse, user-friendly, and clear content package. For confirmation camp participants, the material is intended to offer intriguing perspectives on helping, experiences of working together, and opportunities to practice diaconal acts through concrete actions.

Our collaboration partner was Vihti Parish. We received ideas, feedback, and concrete content for the incentive material from deacon and youth teams. Assistant instructors, young confirmed volunteers, and confirmation camp participants were also involved in the process by providing feedback. The incentive material for diaconal work includes five case-based exercises based on diaconal work and five functional exercises.

Keywords: externality, participation, diaconia, confirmation school

1 JOHDANTO.....	4
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHTIA	5
2.1 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatus- ja diakoniatyö	5
2.2 Kirkon arvot, myötätunto ja hyvän tekeminen.....	7
2.3 Ulkopuolisuuden ehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen	9
2.4 Rippikoulun oppimiskäsityksiä ja pedagogiikka.....	13
3 NUORUUDEN KEHITYSTEHTÄVÄT	17
4 NUORTEN ELÄMÄÄN LIITTYVIÄ ILMIÖITÄ JA HAASTEITA.....	20
4.1 Nuorten kokemus kiusaaminen ja väkivalta	20
4.2 Lapsiperheiden köyhyys ja nuorten huono-osaisuus.....	21
4.3 Nuorten yksinäisyys	23
4.4 Nuorten päihde- ja mielenterveysongelmat.....	24
4.5 Ilmastonmuutos ja nuorten kokemus ympäristöahdistus	26
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	29
6 VIHDIR SEURAKUNNAN RIPPIKOULU- JA DIAKONIAITYÖ	30
6.1 Vihdir seurakunta toimintaympäristönä.....	30
6.2 Vihdir seurakunnan rippikoulut.....	31
6.3 Vihdir seurakunnan diakonia.....	35
7 OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN KUVAUS	36
7.1 Alkuvaihe.....	36
7.2 Rippikoulumateriaalin suunnittelu ja toteutus.....	37
7.3 Pilotointi ja palaute	42
8 POHDINTA.....	48
8.1 Opinnäytetyön tavoitteiden toteutuminen ja jatkokehitysideat	48
8.2 Ammatillinen kasvu	51
8.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	54
LÄHTEET	58
LIITE 1. Alkukartoitus kysely Vihdir seurakunnan rippikoulutyötä tekeville...67	

LIITE 2. Webropol-kysely rippikoululaisille helmikuussa 2024.....	68
LIITE 3. Webropol-kysely ohjaajille ja isosille helmikuussa 2024.....	71
LIITE 4. Virikemateriaali diakoniasta Vihdin seurakunnan rippikouluihin	74

1 JOHDANTO

Rippikoulu vahvistaa nuorta ja nuoren suhdetta Jumalaan. Rippikoulu kutsuu nuoria seurakunnan yhteyteen ja kristittyinä kasvamiseen, joka jatkuu elämän ajan. Se varustaa eettiseen pohdintaan arkielämän eri tilanteissa, kuten toteuttamaan lähimmäisenrakkautta, arjen kristillisyyttä sekä globaalia vastuuta. (Kirkkohallitus, 2017, s. 15.) Rippikoulussa korostetaan rukouselämään perustuvaa diakonista elämäntapaa, konkreettisia hyviä tekoja ja ystävällisyyden merkitystä suhteessa toisiin. Rippileirin työntekijät, ohjaajat ja isokset ovat tästä esimerkkinä osoittaen huolenpitoa, kiinnostusta ja välittämistä rippikoululaisia kohtaan, sitoutuen heihin ja heidän kysymyksiinsä. (Kirkkohallitus, 2017, s. 40.)

Kehittämispainotteisen opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa virikemateriaali diakoniasta (Liite 4) Vihdin seurakunnan rippikoulutyön diakoniakasvatukseen rippikoulun työntekijöille, ohjaajille ja isosille. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on vahvistaa nuorten kokemusta osallisuudesta. Nuori saa myös kokemuksia autetuksi tulemisesta ja auttajan roolin asettumisesta omassa elämässä, lähiyhteisöissä ja koko ympäröivässä maailmassa luomakuntaa unohtamatta. Tästä teemasta on tehty joitakin muita opinnäytetöitä Diakonia-ammattikorkeakoulussa (ks. Keskinen 2021; Kautonen 2014; Hänninen & Wahlroos 2010).

Tuotimme tutkittuun tietoon pohjautuvan monipuolisen ja helppokäyttöisen sekä toiminnallisen ja pedagogisista lähtökohdista suunnitellun virikemateriaalin diakoniasta PDF-muotoon Canva suunnittelutyökaluohjelmalla. Opinnäytetyön teoreettisina viitekehyksinä olemme käyttäneet ulkopuolisuuden ehkäisemistä, osallisuuden vahvistamista ja ajankohtaista tutkimustietoa nuorten haasteista ja ilmiöistä. Materiaalissa on käytetty teemoina yksinäisyyttä, kiusaamista, köyhyyttä, taloudellista auttamista, ilmastonmuutosta, ympäristöahdistusta sekä kansainvälistä diakoniaa, jotka koskettavat ja puhuttelevat monia nuoria.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHTIA

2.1 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatusta ja diakoniatyö

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntien, niin myös Vihdin seurakunnan kasvatusta ja diakoniatyö, perustuu kirkkolaissa (L 652/2023 3. luku 1. §) määriteltyyn seurakunnan tehtävään, jonka mukaan seurakunnan on huolehdittava jumalanpalvelusten pitämisestä, sakramenttien toimittamisesta sekä muista kirkollisista toimituksista, kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta, sielunhoidosta, diakoniasta, lähetystyöstä ja muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistusta ja palvelutehtävistä. Kirkkojärjestykseen (KJ 657/2023 3. luku 17. §) on kirjattu, että jokaisella kastetulla lapsella on oikeus saada niin kristillistä opetusta kuin kirkon yhteisen uskon opetusta. Kummeilla ja seurakunnalla on velvollisuus vanhempien tukemiseen kristillisen kasvatuksen ja opetuksen antamisessa. Seurakunnan tehtävänä on pitää rippikoulua, jossa ohjataan elämään seurakunnan yhteydessä ja perehdytetään kirkon yhteiseen uskoon (KJ 657/2023 3. luku 19. §). Kirkkojärjestyksen (KJ 657/2023 3. luku 24. §) mukaan seurakunnan ja sen jäsenten on myös harjoitettava diakoniaa, joka on avun antamista erityisesti niille, joilla hätä on suurin ja joita ei auteta muulla tavoin.

Kirkon kasvatuksen linjauksessa (2015) kuvataan kirkon kasvatusta kaikenikäisten kokonaisvaltaisen kasvun mahdollistamisena ja tukemisena. Se on yhdessä olemista, tekemistä ja ihmettelyä. Jokaista kannustetaan kasvamaan omana itsenään, lähimmäisenä sekä osana yhteisöä. Seurakuntana kasvetaan Jumalan tuntemisessa sekä vastuun kantamisessa niin paikallisesti kuin globaalisti. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, 2015, s. 2.) Kirkon kasvatusta pohjautuu kokonaisvaltaiseen ihmiskäsitykseen, jonka mukaan ihmisen hengellisyyttä ei voi irrottaa ihmisen kokonaisuudesta. Sosiaalinen, fyysinen, henkinen, emotionaalinen ja hengellinen olemuksemme ja kaikki mitä meissä on, ovat samanarvoisia keskenään. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, 2021, s. 11.) Kirkon kasvatuksen strategisiin suuntaviivoihin on valittu viisi teemaa, jotka ovat kirkon kasvatuksen olemus, kasteen merkitys, osallisuus ja osallistuminen, ihmisarvo ja

turvallisuus sekä kasvun tukemisen keskeiset tehtävät elämän eri vaiheissa (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, 2015, s. 2).

Diakonia on kristilliseen rakkauteen ja uskoon pohjautuvaa palvelua. Diakonia pyrkii auttamaan heikoimmassa asemassa olevia ja niitä, joilla on riski jäädä ulkopuolelle kaikesta muusta avusta. Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa diakoniatyö mielletään kokonaisvaltaiseksi auttamiseksi, jossa on hengellisiä, aineellisia, henkisiä, terveydellisen tukemisen, sosiaalisen, yhteiskunnallisen vaikuttamisen, ihmisen toimintakyvyn vahvistamisen ja diakoniakasvatuksen ulottuvuuksia. (Gothöni ym., 2012, s. 12.) Diakoniatyön vahvuus on ihmisten kokonaisvaltaisessa kohtaamisessa, mihin muilla toimijoilla on enää harvoin resursseja (Helin ym., 2010, s. 172). Diakonia on lisäksi koko kirkolle ja sen jäsenille kuuluva yhteinen tehtävä ja elämäntapa. Diakoninen kirkko tukee haastavissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä, edistää yhdenvertaisuutta, oikeudenmukaisuutta ja rauhaa, suojelee luomakuntaa ja vahvistaa hyvää elämää edistäviä yhteisöjä. Kirkon tavoitteena on kannustaa ja varustaa seurakuntalaisia toteuttamaan lähimmäisenrakkautta ja edistämään ihmisarvoista elämää. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, i.a.)

Diakonian erityisenä tehtävänä on heikomman äänen esillä pitäminen. Yhteiskunnallisessa dialogissa heikomman äänen vahvistaminen on vaikuttamista ja vaikuttaminen on vääjäämättä poliittista. Diakonia onkin poliittista. (Leppihalme, 2022, s. 50.) On tärkeää, että seurakunnalla on alttius ja valmius ihmisten tukemiseen ja heidän hätänsä kuulemiseen. Diakoniatyöntekijät vaikuttavat asenteisiin oikeudenmukaisuuden toteutumisen puolesta sekä puolustavat hyvinvointivaltion perimmäisiä arvoja ja kristillisten arvojen toteutumista kaupungeissa ja seurakunnissa. Yhteiskunnalliset muutokset kutsuvat kirkon työntekijöitä ja seurakuntalaisia pitämään esillä välittämistä, lähimmäisyyttä sekä ihmisten luovuttamatonta arvoa suhteessa välinearvoihin talouteen ja rahaan. (Melin, 2012, s. 54–55.) Solidaarisuutta, toisista huolehtimista tarvitaan silloin, kun köyhyys, eriarvoisuus ja yhteiskunnan avun ulkopuolella jääminen uhkaavat ihmisiä ja kokonaisia yhteisöjä. (Melin, 2012, s. 49).

Kristillinen kirkko on olemukseltaan kansainvälinen ja universaali (Malkavaara, 2007, s. 195). Diakoniaan liittyy keskeisesti myös kansainvälinen vastuu kantaminen. Kansainvälinen diakonia ja kaukaisen lähimmäisen auttaminen on osa kirkon hengellistä ydintä (Kainulainen, 2007, s. 219). Rakkautena vaikuttava usko toteutuu tekojen kautta sekä lokaalisti että globaalisti (Hintikka, 2022, s. 213).

Kirkkohallituksen julkaisun (2021) mukaan jokaisella on vastuu olla auttajana ja lähimmäisenä toiselle Jeesuksen antaman esimerkin ja opetusten mukaisesti. Samanaikaisesti jokaisella on oikeus haavoittuvuuteen ja lähimmäisyyden tarvitsemiseen sekä tuen saamiseen ihmisiltä ja Jumalalta. Kukaan ei ole ainoastaan apua tarvitseva tai auttaja. Ihmisyyteen kuuluvat nämä molemmat puolet. Meidät on luotu yhteyteen ja tarvitsemme toisiamme. Elämme aina suhteessa itseemme, toisiin, luontoon ja Jumalaan. Kirkko tekee töitä ulkopuolisuuden ja yksinäisyyden ehkäisemiseksi, sillä ihmiset ovat luotuja elämään suhteissa. Suhde ei ole koskaan vain yhdensuuntainen, vaan vuorovaikutuksellista. (Kirkkohallitus, 2021, s. 7.)

2.2 Kirkon arvot, myötätunto ja hyvän tekeminen

Kirkon arvoja ovat usko, toivo ja rakkaus. Kirkon tehtäviä ovat kasvatus, julistus, palvelu ja lähetys. Kirkon kasvatuksen työ ulkopuolisuuden ehkäisemiseksi on liittymistä kirkon arvoihin sekä kirkon perustehtäviin. Siinä kohtaavat palvelu eli diakonia ja kasvatus. Ulkopuolisuutta ehkäisemällä ja sitä torjumalla kirkko toteuttaa kristillistä kasvatustehtäväänsä ja lähimmäisenrakkaudesta kumpuavaa diakonista tehtäväänsä. (Kirkkohallitus, 2021, s. 10.) Rippikoulussa opetellaan teorian ja käytännön toiminnan avulla sitä, mitä diakonia on ja mitä lähimmäisyys tarkoittaa. Jokainen ihminen tarvitsee yhteyttä toisiin ihmisiin. Rippikoulu voi auttaa nuorta rakentamaan ja ylläpitämään yhteyttä toiseen ihmiseen. Parhaassa tapauksessa nuori saa kokea olevansa tärkeä ja rakastettu jäsen yhteisössään. Tämä vahvistaa nuoren hyvinvointia ja mielenterveyttä sekä kykyä pitää huolta itsestä ja toisista. Nuoret oppivat myös toinen toisiltaan. (Kirkkohallitus, 2017, s. 32.)

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana on ulkopuolisuuden ehkäiseminen ja osallisuuden vahvistaminen rippikoulun diakoniaopetuksen avulla. Diakoniakasvatus on tärkeä osa rippikoulua. Sen kautta nuoret voivat oppia lähimmäisenrakkautta, toisten huomioonottamista, myötätuntoa ja vastuuta heikommassa asemassa olevia sekä luomakuntaa kohtaan. Luterilainen teologia on uskon ja rakkauden teologiaa, jossa eettisen ajattelun perustana on kultainen sääntö:

Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille. Tässä on laki ja profeetat. (Raamattu, 1992, Matteuksen evankeliumi 7:12.)

Kultaisessa säännössä korostuu toisen asemaan asettuminen lähimmäisenrakkauden perustana. Rakkaus on asettumista lähimmäisen tilanteeseen ja sen miettimistä, miten haluaisi itseään kohdeltavan, jos joutuisi samaan tilanteeseen. (Kopperi, 2015, s. 25.)

Vuoden 2022 valtakunnallisen rippikoulukyselyn tulokset kertovat, että kyselyyn vastanneista rippikoululaisista 70,6 prosenttia ja isosista 88 prosenttia koki ympäristön suojelemiseen liittyvät asiat itselleen tärkeiksi. Myötätuntoa itseään heikommassa asemassa olevia kohtaan tunsivat 80,6 prosenttia rippikoululaisista ja 94,1 prosenttia isosista. (Pulkinen, 2022.) Toimijuus yhteisen hyvän eteen omaa osaamistaan hyödyntäen lisää merkityksellisyyden kokemusta, sosiaalista osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia (Diakoniabarometri 2022, s. 133). Hyvä ja turvallinen rippikoulukokemus voi suojata ulkopuolisuudelta ja vahvistaa osallisuuden kokemusta nuoren elämässä (Kirkkohallitus, 2021, s. 38).

Ihmisen motivaatiota tehdä hyvää toisille on tutkittu paljon. Tunnetuimpia tutkimustraditioita ovat C. Daniel Batson empaattiseen huolenpitoon eli aitoon kiinnostukseen toisen hyvinvoinnista perustuva taipumus toisten auttamiseen, joka kykenee selittämään monenlaista hyvántahtoista käytöstä. Cialdini kollegoineen esittää, että välittämistemme toisen hyvinvoinnista perustuu kokemukseen yhteenkuuluvuudesta. Mitä enemmän koemme yhteenkuuluvuutta toisen ihmisen kanssa, sitä kiinnostuneempia olemme hänen hyvinvoinnistaan. Meille läheisistä ihmisistä välitämme lähes yhtä paljon tai joskus jopa enemmän kuin itsestämme. Vastaavasti meidän on vaikeampi kokea välittämistä meistä kaukana olevia

ihmisiä kohtaan, joita emme ole koskaan tavanneet. Hardy & Van Vugt (2006) ja George & Park (2014) ovat esittäneet hyvän tekemisen motivaatioksi halumme kokea omalla elämällämme olevan väliä ja että olemassaolollamme on myönteistä vaikutusta ympäristöllemme. Tämä motivoi meitä etsimään mahdollisuuksia tehdä hyvää toisille ja taistelemaan monenlaisia kärsimyksen muotoja vastaan. (Pessi ym., 2017, s. 84–85.) Harbaugh ym. (2007) ovat esittäneet, että hyvän tekeminen muille, empaattinen altruismi, herättää tekijöissään sisäistä hyvänolontunnetta ja aktivoi aivojen palkkiojärjestelmää (Kujala, 2013, s. 18).

Halu hyvän tekemiseen voidaan liittää myös kahteen tärkeään ulottuvuuteen, hyveisiin ja rooleihin. Hyveet antavat viitekehyksen elämän syville päämäärille ja merkityksille. Ne ovat itsessään arvokkaita etsiessään ja toteuttaessaan hyvää. Hyveet ovat taitoja, joita voi kehittää. Hyve-ajattelu muistuttaa tekojen merkityksestä, sillä ne muokkaavat sekä tekijäänsä että maailmaa. Psykodraaman kehittäjän Jacob Morenon rooliteorian mukaan ihmisellä on erilaisissa tilanteissa erilaisia rooleja. Kun roolit tiedostetaan, niitä voidaan muokata. Erilaisia rooleja voidaan havainnoida itsereflektion ja toisten ihmisten avulla. (Pihkala, 2017, s. 215–217.) Rippikoulussa myötätuntoa ja hyvän tekemistä voidaan harjoitella monista positioista käsin asettuen erilaisiin rooleihin. Tällaisia rooleja voivat olla esimerkiksi auttajan, avun tarvitsijan tai rinnalla kulkijan roolit. Rippikoulun diakoniakasvatus antaa nuorelle mahdollisuuden tarkastella ja toteuttaa hyvän tekemistä omassa lähipiirissään ja yhteisöissään, mutta myös heille entuudestaan tuntemattomien ihmisten hyväksi.

2.3 Ulkopuolisuuden ehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen

Yhä useampi lapsi tarvitsee erityistä tukea. Usein lapset tai nuoret oireilevat perheensä tilannetta. Seurakuntien erityisnuorisotyön merkitys on korostunut hauraassa asemassa olevien nuorten etsimisessä ja tukemisessa. Tällä hetkellä kohdataan yhä enemmän erityistarpeisia lapsia ja nuoria sekä perheitä. Kirkon on täytynyt huomioida kasvava tarve näiden perheiden ja lasten tukemisessa ja laajentaa ajatteluaan. On otettu käyttöön ulkopuolisuuden ehkäisy -termi. Kirkon työ ulkopuolisuuden ehkäisemiseksi on käsitettävä sielunhoidolliseksi ja diakoniseksi

työotteeksi ja asenteeksi, jonka kaikkien seurakunnan työntekijöiden, kasvattajien ja seurakuntalaisien tulisi omaksua. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, 2021, s. 10.)

Kirkon kasvatuksen työ ulkopuolisuuden ehkäisemiseksi kuuluu diakoniseen kasvatukseen ja perhetyöhön. Se on etsivää työtä, jossa kohdataan ja tuetaan hauraassa asemassa olevia tai ulkopuolisuuden uhkaamia lapsia, nuoria ja perheitä. Kirkon kasvatuksen työ pyrkii ulkopuolisuuden ja yksinäisyyden torjumiseen, lapsen, nuoren ja perheen voimaannuttamiseen sekä hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistamiseen. Kirkon ulkopuolisuuden ehkäisyn tavoitteena on, ettei kukaan jää yksin. Lapset, nuoret ja perheet kokevat olevansa hyväksytyjä ja löytävät elämälleen merkityksen Jumalan rakastamina, luomina ja johdattamina. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, 2021, s. 13.) Rippikoulussa on tärkeää, että nuoret saavat kokea olevansa arvokkaita ja hyväksytyjä juuri sellaisina kuin ovat. Suunnittelemassamme virikemateriaalissa haluamme ottaa huomioon ulkopuolisuuden ehkäisyn työotteen, jotta jokainen nuori voisi kokea kuuluvansa joukkoon ja olevansa tärkeä osa ryhmää.

Sanat luovattodellisuutta. Sillä, miten rippikoulussa katsotaan toisia ja puhutaan, on valtava merkitys. Sanavalinnoilla vahvistetaan kokemusta ulkopuolelle jäämisestä tai mukana olemisesta. Rippikouluissa on tarkoitus kehittää kommunikointia kohti dialogisempaa oppimista ja olemisen tapaa. Dialogisuudella tarkoitetaan vuorovaikutuksen tapaa, jossa korostuu avoin vuorovaikutus, arvostus ja myötätunto. Molemmat osapuolet ottavat toisen huomioon ja vastaavat toisilleen. Dialogissa oleminen vahvistaa ihmisen nähdyksi ja tunnistetuksi tulemisen kokemusta ja turvallisuutta. Tämä vahvistaa yhteisöllisyyttä. Dialogiin kuuluu myös ajatus pyrkimyksestä ymmärtää yhdessä ja tilan antamisesta toiselle kunnioittaen toisen ajatuksia ja mielipiteitä. (Kirkkohallitus, 2017, s. 25.) Rippikoululaisten näkemyksille ja kysymyksille on annettavaa tilaa. Dialogisuuden kautta etenkin elämässään ulkopuolisuutta kokevat nuoret voivat saada korvaavia kokemuksia nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta ja juuri heidän äänensä tärkeydestä ja ainutlaatuisuudesta.

Osallisuus ymmärretään sosiaalipedagogiikassa yksilön ja yhteisön välisenä suhteena. Osallisuus toteutuu, kun ihminen on osa, toimii osana ja kokee olevansa osa yhteisöä (Nivala & Rynänen, 2019, s. 139). Rippikoulussa osallisuudessa on kyse siitä, millä tavoin jokainen nuori voi olla mukana esimerkiksi suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa omaa rippikouluunsa. Mahdollisuus osalliseen olemiseen ja asioiden käsittelyyn on merkittävää ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta. Kyseessä on yhdestä kehityksen ja kasvun perusedellytyksestä. Erityisen tärkeää osallisuutta rippikoulussa on yhteenkuuluvuuden kokemus. Nuori kokee kuuluvansa joukkoon ja hänelle on tilaa. Henkilökohtainen kokemus nähdäksi ja kuulluksi tulemisesta omana itsenään on osallisuuden kokemuksessa keskeistä. Samalla osallisuus merkitsee yhteyttä. Rippikoulussa vietetään aikaa ja tehdään asioita yhdessä. Rippikoulussa voidaan tukea nuorten osallisuutta esimerkiksi ottamalla heitä mukaan suunnittelutyöhön ja antamalla mahdollisuuksia vaikuttamiseen. Tukea voidaan antaa myös vahvistamalla heidän yksilöllisyyttään, osaamistaan, tietojaan ja taitojaan sekä antamalla sopivasti vastuuta. (Kirkkohallitus, 2017, s. 23.)

Tärkeää lasten ja nuorten osallisuuden tukemisessa on muistaa, että erityisen merkityksellisessä asemassa on perustoimintaan liittyvien osallistumismallien ja mahdollisuuksien saavutettavuus, säilyttäminen ja kehittäminen sekä vertaisryhmien ja kollektiivien tukeminen ja mahdollistaminen. Kirkon ja seurakunnan toiminnassa on hyvä huomioida, että lasten ja nuorten osallisuutta vahvistavat ja tukevat yhteisöt määrittyvät ja syntyvät vuorovaikutussuhteissa ja yhteisyyden tuntemuksista. Nämä yhteisöt kehittyvät ja rakentuvat merkittäviksi juuri niihin osallistumisen ja niissä elettyjen sosiaalisten suhteiden, yhteisen tekemisen, kokemisen ja toiminnan kautta. Kirkon nuorisotyö ei ole erillinen kategoria yhteiskunnassa, vaan sillä on vahva merkitys lapsen ja nuoren sitoutumisen, osallisuuden sekä persoonallisuuden vahvistumisessa. (Häkkinen, 2021a, s. 182–183.) Rippikoulu on erityisesti sellainen paikka, jossa tämä toteutuu.

Verrattuna aikaisempaan tämän päivän rippikoulutyölle ovat ominaisia osallistavat ja kokemukselliset opetusmenetelmät, jotka perustuvat vahvasti vapaaehtoiseen sitoutumiseen (Schweitzer ym. 2017, s. 222). Rippikoulun aikana saadut, positiiviset tai negatiiviset kokemukset, vaikuttavat nuorten motivaatioon

rippikoulun jälkeisessä vapaaehtoistyöhön sitoutumisessa. Nuoret ovat taipuvaisempia toimimaan vapaaehtoisina, jos he ovat rippikoulun aikana tunteneet itsensä tervetulleiksi ja hyväksytyiksi seurakunnassa. Merkittävää on ollut mahdollisuus osallistua vapaaehtoistyöhön rippikoulussa ja käydä keskustelua vapaaehtoistyön yhteiskunnallisesta merkityksestä rippikoulun aikana. Nuoria motivoi myös tyytyväisyys omaan rippikoulukokemukseensa ja siihen liittyneeseen leiriin tai retkiin. Motivoidakseen nuoria vapaaehtoistyöhön, seurakunnissa tulee tarjota rippikoululaisille mahdollisuuksia osallistua vapaaehtoistyöhön, muokata rippikoulujen toimintamalleja ja rakentaa toimintakulttuuria, jossa nuorten omia toiveita, ajatuksia ja arvoja kunnioitetaan. (Schweitzer ym. 2017, s. 224.) Niille, jotka toimivat vapaaehtoisina seurakunnassa oman rippikoulunsa jälkeen, hauskanpito oli isossa roolissa. Myös sosiaaliset ja epäitsekäät, uskoon liittyvät motiivit olivat tärkeitä. (Schweitzer ym. 2017, s. 225.)

Leirielämä haastaa isosia, ohjaajia ja muita leirin työntekijöitä näkemään vaivaa kohtaamisiin leiriläisten kanssa. Kristillinen kasvatus on luonteeltaan dialogia ja kohtaamista, sillä ihmiset ovat ihmisiä vasta suhteessa toisiin. Kyse on ihmisen arvon näkemisestä, kuuntelemisesta, yhdessä tekemisestä, myötätunnosta, arvostamisesta, yksilönä kohdatuksi tulemisesta ja ryhmään kuulumisesta. Näitä kohtaamisen paikkoja on monia myös järjestetyn ohjelman ulkopuolella, esimerkiksi ruokajonossa ja -pöydässä, vapaa-ajan aktiviteeteissa, saunomisessa tai uidessa. Yhtä lailla tuokio ohjaajan kanssa pelatessa jalkapalloa voi antaa kokemuksen kohdatuksi tulemisesta ja lisätä uskoa, että on arvokas. (Ritokoski & Porkka, 2021, s. 288.)

Leiritoiminnassa diakoninen lapsi- ja nuorisotyön näkökulma on merkittävä. Leiritoiminta on vahva työkalu syrjäytymisen ja ulkopuolisuuden ehkäisemisessä, sillä se tarjoaa nuorille uusia ihmissuhteita, ihmisiä ja verkostoja. Diakoninen ulottuvuus muistuttaa, että on tärkeää pitää leirejä niille, jotka tarvitsevat kohtaamisia, tukea, huolenpitoa, ohjausta ja onnistumisia vielä enemmän kuin keskimäärin lapset ja nuoret. (Ritokoski & Porkka, 2021, s. 281.) Erityisen tärkeää on pitää huolta, että nuorilla on turvallista olla leirillä, sillä se vaikuttaa kokonaisvaltaisesti leirikokemukseen ja on hyvän kokemuksen lähtökohta. Ohjaajilla ja työntekijöillä

on vastuu puuttua, jos ilmenee esimerkiksi kiusaamista, ulkopuolelle jättämistä tai muuta turvallista ilmapiiriä haittaavaa käytöstä.

2.4 Rippikoulun oppimiskäsityksiä ja pedagogiikkaa

Suuri Ihme – Rippikoulusuunnitelma 2017 (Kirkkohallitus 2017, s. 6, 8, 22) lähtökohtia ovat kokonaisvaltainen kristillinen ihmiskäsitys sekä monipuolinen käsitys oppimisesta. Nuoret ovat rippikoulun ytimessä ja rippikoulua pidetään heitä varten. Rippikoulussa tavoitteiden, suunnittelun, rakenteiden ja toiminnan tarkoituksena on palvella nuoren oppimista ja kasvua kristittyinä. Yhtäältä rippikoulu on kirkon kasteopetusta ja sitä kautta tärkeä osa kirkon itseymmärrystä. Rippikoulussa nuoret ovat rippikoulun subjekteja, jossa heidän osallisuuttaan ja kuulluksi tulemistaan tietoisesti vahvistetaan. Myös rippikoulun yhteisöllisyyttä ja perheiden kohtaamista vahvistetaan.

Rippikoulun opetuksessa hyödynnetään erilaisia oppimiskäsityksiä. Merkityksellistä on yksilön tai ryhmän aktiivinen työskentely, joka johtaa muutokseen tiedoissa, tunteissa, taidoissa ja toiminnassa. Oppimista tapahtuu jatkuvasti myös varsinaisen opetuksen ulkopuolella nuoren rakentaessa kuvaa kristillisestä uskosta, kirkosta ja seurakunnasta. (Pruuki, 2010, s. 56.) Rippikoulu varustaa nuorta elämään kristittyinä, kun kristinuskon keskeisiä sisältöjä pohditaan keskustellen yhdessä toisten rippikoululaisten, isosten ja ohjaajien kanssa peilaten niitä aikaisemmin opittuun. (Kirkkohallitus, 2017, s. 44.) Avoin ja turvallinen ilmapiiri mahdollistaa myös väärinymmärrysten ja kielteisten kokemusten käsittelyn (Pruuki, 2010, s. 57).

Konstruktivistisen oppimisteorian lähtökohtana on ajatus ihmisen pyrkimyksestä rakentaa ja laajentaa tietämystään aktiivisesti. Oppiminen nähdään jatkuvana prosessina, jossa yksilö asettaa tavoitteita oppimiselle rakentaen ja muokaten ajatteluaan ja toimintamallejaan. Konstruktivismi voidaan jakaa yksilökonstruktivismiin, joka keskittyy yksilön tiedonmuodostukseen ja tiedollisiin rakenteisiin sekä sosiaaliseen konstruktivismiin, joka korostaa oppimisen

vuorovaikutuksellista ja yhteistoiminnallista puolta. (Pruuki, 2010, s. 62.) Rippikoulun opetuksessa ja työskentelyissä toteutuvat sekä yksilöllinen että yhteisöllinen oppiminen.

Humanistisen psykologian piiriin kuuluvassa kokemuksellisen oppimisen mallissa keskeisessä roolissa ovat yksilön tai ryhmän aiemmat kokemukset ja elämykset. Oppiminen etenee nelivaiheisena syklinä, lähtien liikkeelle oppijan omista kokemuksista. Tätä seuraa kokemusten refleктоiva havainnointi, jonka tavoitteena on tutkia mitä tunteita kokemukseen liittyi ja mitä kokemus opetti. Kokemukset käsitteellistään ja viedään käytäntöön. Käytännön kokemusta seuraa refleктоiva havainnointi. Kokemuksellisuutta voidaan hyödyntää rippikouluopetuksessa neljästä eri lähtökohdasta käsin. 1) Nuorten omien kokemusten kautta, joita tulkitaan nykyhetkestä käsin, 2) mahdollistaen nuorille uusia kokemuksia, joita pohditaan jälkikäteen yhdessä refleктоiden, 3) antaen nuorille kokemuksia erilaisten roolien kautta, jossa he voivat esimerkiksi eläytyä toisen henkilön tilanteeseen ja 4) hyödyntämällä toisten kokemuksia esimerkiksi tapauskertomusten tai opettajan omien kokemusten muodossa, jonka jälkeen pohditaan yhdessä esille nousseita ajatuksia. (Pruuki, 2010, s. 60–62.)

Vihdin seurakunnan rippikouluissa hyödynnetään paljon toiminnallisen ja kokemuksellisen oppimisen menetelmiä. Elämän ja uskon kysymyksiä lähestytään nuorten kokemusten kautta. Uuden oppiminen on tärkeää rakentaa sen pohjalle, mitä nuoret ovat aikaisemmin oppineet kristinuskosta. Liittyminen nuorten aiemmin oppimaan lisää motivaatiota oppimista kohtaan. (Pruuki, 2010, s. 109.)

Sosiaalisen oppimisen teoria puolestaan tarkastelee ympäristössä vaikuttavien mallien ja esimerkkien vaikutusta oppimiseen. Olennaista sosiaalisessa oppimisessa on yksilön aktiivinen toiminta sekä yksilön ja yhteisön välinen vuorovaikutus. Jonkun ihmisen tai ryhmän toimintaa tarkkailemalla yksilö rakentaa itselleen jäljiteltävän sisäisen mallin. Rippikoulussa nuoret jäljittelevät isosten toimintaa. Nuoret voivat suhtautua sosiaaliseen ympäristöönsä myös kriittisesti. Sosiaalista oppimista voidaan lähestyä myös epävirallisten, pienten ihmisryhmien näkökulmasta, jotka toimivat yhdessä ja joilla on toimintaa ohjaavia yhteisiä tavoitteita.

Merkittävä osa oppimisesta tapahtuu yhteisöllisyyden kautta ja siksi se on sovellettavissa hyvin myös rippikouluun. (Pruuki, 2010, s. 59–60.)

Kristillisen uskon ja elämäntulkinnan tulee kiinnittyä aina paikalliseen kontekstiin ja liittyä siihen sosiokulttuuriseen ympäristöön, aikaan ja paikkaan, jossa kulloinkin ollaan ja eletään sekä niiden ihmisten arkeen, elämään ja kokemuksiin, jotka tässä ympäristössä kohtaamme. Syvimmillään on kyse yhdessä eletystä ja koetusta kristillisyydestä, joka rakentuu paikallisessa yhteisössä ja niissä tilanteissa ja niistä kysymyksistä, jotka kulloinkin ovat merkittäviä ja ajankohtaisesti läsnä. (Häkkinen, 2021b, s. 11.) Oppimisen kannalta on ihanteellista, jos opiskelu rippikoulussa voidaan toteuttaa autenttisissa tilanteissa, kuten käymällä ikääntyneiden ihmisten luona. Monien teemojen kohdalla tämä ei ole mahdollista. Oleellista on, että nuorilla on mahdollisuus pohtia todellisista elämän tilanteista nousevia kysymyksiä ja peilata asioita käytännön elämän näkökulmasta. (Pruuki, 2010, s. 114.) Tämä on keskeinen lähtökohta kehittämässämme rippikoulumateriaalissa. Työskentelyt on pyritty rakentamaan niin, että ne liittyvät nuorten elämään ja ovat mahdollisimman konkreettista toimintaa, joka toteutuu paikallisessa kontekstissa.

Ilmiölähtöisyys on nuorille koulu maailmasta tuttu lähestymistapa, jossa oppimisen keskiöön valitaan yhdessä nuorten kanssa sellaisia ilmiöitä ja asioita, jotka liittyvät aidosti nuorten elämään (Kirkkohallitus, 2017, s. 46). Ilmiölähtöisessä oppimisessa on Kauppilan (2007) mukaan keskeistä oppijan oma oivallus ja kyky havaita ilmiöitä. Keskeistä onkin prosessi, jossa ihminen ottaa aistiensa avulla vastaan tietoa käsitellen ja tulkiten sitä valikoiden aikaisempien kokemustensa, tietojensa ja omien tavoitteidensa pohjalta (Tarnanen & Kostainen, 2020, s. 12.) Ilmiölähtöisessä lähestymistavassa on olennaista huomioida nuorten omat kiinnostuksen kohteet, mikä vahvistaa motivaatiota sekä merkityksellisyyden kokemusta. Ilmiöiden kautta teoreettinen tieto sidotaan yhteen käytännön havaintojen, kristittyinä elämisen taitojen ja hengellisen elämän kanssa. Tuloksena on syväsuuntautunutta, ymmärrykseen perustuvaa oppimista, jossa kristinuskon keskeisten sisältöjen merkitystä pohditaan monilla tasoilla suhteessa nuoren elämään. (Kirkkohallitus, 2017, s. 46.) Ilmiöön liittyvän ymmärryksen kasvu merkitsee oppimista, joka voi muodostua myös yhteisöllisesti. Ymmärrys voi lisääntyä esimerkiksi sisällöistä tai jostakin teemasta, johon oppimisprosessin alussa tai

sen aikana on tartuttu. Ymmärrys voi kasvaa myös itse prosessista, joka on yhdessä läpikäyty. (Tamanen & Kostianen, 2020, s. 119.)

Opinnäytetyössämme toiminnallisuus pedagogisena valintana perustuu sosio-konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppiminen on tehokasta, kun se tapahtuu tilanteessa, jossa opittavaa tietoa voidaan käyttää ja hyödyntää. Tätä kutsutaan *tilannekohtaiseksi kongnitioksi*. Nuoren oma rooli ja sosiaalinen vuorovaikutus on oppimisessa keskeistä. Opettajan tehtävänä on toimia opiskelijan mallina ja tukijana sekä auttaa nuorta reflektoimaan omia ajatuksiaan ja toimintaansa. (Pruuki, 2010, s. 64–65.) Toiminnan tasoa, jolla yksilö pystyy toimimaan ohjaajan tukemana, mutta ei itsenäisesti, sanotaan *lähikehityksen vyöhykkeeksi*. Sosiaalisen konstruktivismin käsityksen mukaan opetuksen tulisi suuntautua tälle lähikehityksen vyöhykkeelle pyrkien laajentamaan sitä. Vuorovaikutuksen tavoitteena on johtaa opittavan asian haltuun ottamiseen ja sisäistämiseen. Kehitys ja oppiminen liittyvät näin yhteen. Oppimisen kannalta on tärkeää myös aktiivinen ja toistuva osallistuminen. (Pruuki, 2010, s. 65; Porkka & Valtonen, 2021, s. 115.)

Kasvatustieteilijä Paulo Freiren (1921–1997) sosiaalipedagogisen ajattelun mukaan kaiken kasvatuksen ideana on kasvatettavan subjektiisuus, aktivoituminen ja valtaistuminen sekä pyrkimys dialogiin eri tavoin ajattelevien kanssa. Tarkoituksena ja tavoitteena on toimijoiden hyvinvoinnin lisääminen ja maailman muuttaminen paremmaksi (Häkkinen, 2018, s. 32.) Painopiste on tiedon siirtämisen sijaan nuoren oman ajattelun ja toimintakyvyn tukemisessa. (Häkkinen, 2021b, s. 13.) Sosiaalipedagogiikan viitekehyksestä nouseva sosiokulttuurinen innostaminen on sosiaalista toimintaa, osallistumista ja osallistamista. Tiedostaminen, olemassa olevan todellisuuden tarkastelu kriittisesti, toimii innostamisen käynnistävänä prosessina. Innostamisessa on keskeistä seurakunnan työn tekijöiden kyky toimia innostajana ja dialogin mahdollistajana. (Häkkinen, 2021, s. 15.)

Oppiminen on aktiivista toimintaa, jota on tarkasteltava yksittäisen nuoren edellytysten, kuten aiempien kokemusten sekä erilaisten tietojen ja taitojen näkökulmasta. Oppiminen on myös vuorovaikutusta: yksilön oppimista yhdessä toisten kanssa. Rippikoulussa oppimista tapahtuu vuorovaikutuksessa ryhmän ja

ohjaajien kanssa läpi rippikoulun, sen kaikissa tilanteissa ja ympäristöissä. (Kirkkohallitus, 2017, s. 26.) Vihdin seurakunnan rippikoulun paikallisuunnitelman mukaan opettajajohtoisen frontaaliopetuksen lisäksi asioita opitaan yhdessä tekemällä hyödyntäen esimerkiksi musiikkia sekä ilmaisu- ja kädentaitoja. Nuoria rohkaistaan itsenäiseen ajatteluun, osallistumiseen ja toimijuuteen. (Wallenius ym., 2022, s. 18.) Rippikoulussa käytettäviä työskentelytapoja valittaessa tulee ottaa huomioon myös nuoret erilaisina oppijoina ja heidän toisistaan eroavat kokemusmaailmat. Siksi nuorilla on hyvä olla mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten asioita opiskellaan ja että työskentelytapoja voidaan eriyttää nuorten erilaiset tarpeet huomioiden. (Kirkkohallitus, 2017, s. 46.) Kansainvälinen ja suomalainen rippikoulututkimus osoittavat rippikoululaisten ja isosten olevan tyytyväisiä päästessään tekemään, vaikuttamaan ja osallistumaan. Osallistava toiminta muuttaa myös heidän ajatteluaan, toimintaansa ja näkemyksiään. (Ritokoski & Porkka, 2021, s. 288.)

3 NUORUUDEN KEHITYSTEHTÄVÄT

Nuorisolaissa (L 1285/2016 3. §) nuori määritellään alle 29-vuotiaaksi. Nuoruus on ikävaihe, joka ajoittuu 13–25 ikävuoden paikkeille ja jonka aikana siirrytään keskilapsuudesta aikuisuuteen. Nuoruudessa tapahtuu myös voimakasta fyysistä ja psyykkistä kehitystä ja kypsymistä. Sawyer ym. (2018) jakavat nuoruus- iän kolmeen eri vaiheeseen: varhaisnuoruuteen, keskinuoruuteen ja myöhäisnuoruuteen. (Kiuru, 2023, s. 182–183.) Suomessa rippikoulu sijoittuu perinteisesti keskinuoruuteen. Yleensä nuoret tulevat rippikouluun peruskoulun kahdeksannen- ja yhdeksännen luokan välisenä aikana, noin 14–15-vuotiaana.

Nuoruudessa keskeisin ajatteluun liittyvä muutos on aikaisempaa abstraktimman, yleisemmällä tasolla tapahtuvan ja kohti tulevaisuutta suuntautuvan ajattelun kehittyminen. Piaget kuvaa tätä siirtymisenä konkreettisesta ajattelusta kohti abstraktis-formaalialia ajattelua. Nuori alkaa muodostaa kuvaa itsestään aktiivisena

toimijana. Ajattelun kehittyminen luo pohjaa myös nuoren kyvylle ja kiinnostukselle rakentaa laajempaa maailmankuvaa ja ideologiaa sekä moraalisia periaatteita. Nuori alkaa ymmärtää paremmin toisten ihmisten näkökulmia asioihin ja näiden eroja suhteessa omaan ajatteluun. Kyky ymmärtää toisia vaikuttaa nuoren moraalin kehittymiseen ja sitä kautta nuoren toimintaan, kuten toisten auttamiseen, huomioimiseen ja kykyyn toimia ristiriitatilanteissa. (Nurmi ym., 2014, s. 146–147; Kiuru, 2023, s. 188–189.)

Nuoruuden tärkeimpänä kehitystehtävänä kehityspsykologiassa on mielletty olevan identiteetin rakentaminen. Identiteetillä tarkoitetaan johdonmukaista ja pysyvää käsitystä itsestä, siitä mikä itselle on merkityksellistä ja mitä asioita haluaa elämässä tavoitella. Identiteetti luo jatkuvuuden lapsuuden, nuoruuden ja aikuisuuden kokemusten välille. Nuori, jolla on vahva identiteetti, on löytänyt itselleen tulevaisuuden tavoitteita ja on sitoutunut niiden saavuttamiseen. Tämä lisää nuoren hyvinvointia ja auttaa keskittämään toiminnan selkeisiin päämääriin. Sen sijaan nuori, jolla jää oma identiteetti heikoksi, voi kokea hämmennystä ja epävarmuutta oman tulevaisuuden suunnittelussa. (Erikson, 1968, s. 163–165.)

Sosiaalisen vuorovaikutuksen ja ympäristön merkitys korostuu, kun nuori etsii omaan identiteettiinsä sopivia esimerkkejä ja malleja. Nuoren minäkäsitys ja identiteetti vahvistuvat, kun hän saa hyväksyntää ja kannustusta muilta. Identiteetin rakentumisen myötä nuorella on valmiuksia ottaa vastaan aikuisuuteen liittyviä sosiaalisia rooleja ja vastuita. (Erikson, 1968, s. 155.) Nuoruuteen kuuluu tahto ja tarve kuulua eri ryhmiin, ja identiteetin muodostumiseen vaikuttava eri vertaisryhmät, ystäväpiirit ja muut aikuiset. Yhteenkuuluvuuden tunne vahvistaa hyvinvointia ja kykyä toimia mielekkäällä tavalla. Nuoruudessa irtaudutaan vähitellen omasta perheestä ja vanhemmista ja etsitään vertaisryhmiä, joissa kokea erilaisia identiteettiä koskevia rooleja ja itselleen mielekästä tapaa elää.

Uskonnollisessa kehityksessä nuori on James W. Fowlerin teorian mukaan synteettis–sovinnaisessa vaiheessa, jolloin usko tarjoaa elämän monimuotoisuuden keskellä selkeän identiteetin ja elämäkatsomuksen. Nuori on voimakkaasti

sidoksissa itselleen tärkeiden ihmisten odotuksiin, auktoriteetteihin ja arvostamiinsa viiteryhmiin. Erilaisuus koetaan yleensä uhkaavana. Omista arvoista ja uskomuksista pidetään tiukasti kiinni, eikä niitä yleensä arvioida kriittisesti, vaikka ne sisältäisivät ristiriitoja. Jumalaan liitetään persoonallisia ominaisuuksia hyväksyvää rakkautta, ymmärryksestä, uskollisuudesta ja tuesta vaikeina hetkinä. (Fowler & Dell, 2005, s. 39–40; Pruuki, 2010, s. 53.) Nuori myös harjoittelee itsenäistä ajattelua ja tähän kehitysvaiheeseen kuuluu kriittisyys sekä aiemmin opitun kyseenalaistaminen. Nuoruudessa ajattelu on usein mustavalkoista ja mielipiteet voivat olla ehdottomia. (Kiuru, 2023, s. 188.)

Rippikoulun kannalta siirtymä konkreettisten operaatioiden vaiheesta formaalisten operaatioiden vaiheeseen merkitsee sitä, että nuoren on mahdollista ymmärtää aiempaa paremmin Raamatun vertauksia, kielikuvia ja symboleja. Nuori kykenee ymmärtämään syvemmin myös sitä, mistä kristinuskossa on kyse. (Pruuki, 2010, s. 52.) Eri teorioiden kesken vallitsee yksimielisyys siitä, että uskonnollisuus ja sen eri ilmenemismuodot eivät ole syntymässä saatua, vaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa kehittyvä sosiaalinen prosessi (Porkka & Valtonen, 2021, s. 124). Rippikoulussa on tärkeää tunnistaa ja ymmärtää nuoruuskehitysvaiheena, johon liittyy useita merkittäviä fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia muutoksia nuoren elämässä. Jokainen nuori on myös yksilö, joka kasvaa ja kehittyy omassa tahdissaan. Erot nuoruuden yksilöllisessä kehityksessä ja sen ajoittumisessa ovat suuria (Kiuru, 2023, s. 241). Hengellinen ja uskonnollinen kasvu kuuluvat osana ihmisen koko kehitykseen, nuoren muun kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen rinnalla. (Kirkkohallitus, 2016, s. 29–30.)

4 NUORTEN ELÄMÄÄN LIITTYVIÄ ILMIÖITÄ JA HAASTEITA

4.1 Nuorten kokema kiusaaminen ja väkivalta

Kiusaaminen on yleinen ilmiö. Kiusaamisella tarkoitetaan toistuvaa ja pitkäkestoisesta toimintaa, joka voi olla henkistä tai fyysistä. Kiusaaminen voi ilmentyä sortamisena, pilkkaamisena, ulkopuolelle jättämisenä, juoruiluna, epäoikeudenmukaisena kohteluna, uhkailuna tai fyysisen koskemattomuuden loukkaamisena. Kiusaaminen voi tapahtua sanoin tai teoin. (Kaski & Nevalainen, 2017, s. 11.) Nuorisobarometrin (2022, s. 36) vastaajista reilu viidennes (21 %) kertoi joutuneensa kiusaamisen uhriksi sekä koulussa että muualla. Kokonaan kiusaamiskokemuksilta oli välttynyt hieman alle puolet vastanneista (46 %). Noin kolmannes vastaajista (32 %) oli kokenut kiusaamista joko koulussa tai muualla. Koulukiusaamista ilmoitti kokeneensa 46 prosenttia ja muissa ympäristöissä kiusaamista oli kokenut 28 prosenttia vastaajista. Nuorisobarometriin haastateltiin 1864, iältään 15–29-vuotiaasta nuorta (Nuorisobarometri, 2022, s. 12). Kouluterveyskyselyn (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 2023) mukaan viikoittain koulussa kiusaamista kokeneiden osuus on noussut. Kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista pojista 8,6 prosenttia ja tytöistä 7,5 prosenttia kertoi viikoittaisesta kiusaamisesta.

Kiusaamiskokemukset eri ympäristöissä näyttävät myös kasaantuvan. Kiusaamiskokemuksille altistaa erityisesti identifioituminen vähemmistöihin. Vähemmistökokemusten lisääntyessä myös kokemukset kiusaamisesta lisääntyvät. (Nuorisobarometri 2022, s. 36–37.) Vuoden 2023 rippikoulun itsearviointikyselyn tulokset kertovat, että rippikoulun aikana epäasiallista tai väkivaltaista käyttäytymistä itseään kohtaan oli kokenut isospojista yhdeksän prosenttia, isostytöistä neljatoista prosenttia ja muunsukupuolisista isosista kaksikymmentäyksi prosenttia. Leiriläisten kohdalla vastaavat luvut olivat pojista kymmenen, tytöistä yhdeksän ja muunsukupuolisista kaksikymmentäkuusi prosenttia. (Porkka & Pulkkinen, 2023.) Useat tutkimukset antavat vahvaa näyttöä siitä, että lapsuuden

kiusaamiskokemukset altistavat huono-osaisuudelle koko elämän ajan, mukaan lukien henkiset, fyysiset ja sosioekonomiset seuraukset (Arseneault, 2018, s. 416).

Seurusteluväkivalta on yksi parisuhdeväkivallan muodoista, joka koskee monia nuoria, tyttöjä ja poikia. Seurusteluväkivalta voi olla esimerkiksi haukkumisena tai mustasukkaisuutena esiintyvää henkistä väkivaltaa tai fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa. (Rikksentorjunta, i.a.) Se eroaa aikuisten parisuhdeväkivallasta erityisesti siinä, että nuorilla voi olla vielä keskeneräiset kognitiiviset ja emotionaaliset taidot. Nuori ei välttämättä käsitä, mikä on seurustellessa sallittua ja toivottavaa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2023.) Nuorten seurusteluväkivaltaa voidaan ehkäistä jakamalla tietoa omien oikeuksien tunnistamisesta ja seurustelusuhteiden pelisäännöistä. (Rikksentorjunta, i.a.)

Lähisuhdeväkivallassa tekijä ja uhri ovat olleet läheisessä suhteessa toisiinsa. Lähisuhdeväkivalta voi kohdistua henkilön entiseen tai nykyiseen kumppaniin, lapseen, lähisukulaiseen tai muuhun läheiseen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2023.) Väkivalta usein alkaa kiusaamisella, alistamisella, halveksunnalla, mitalöinnillä ja haukkumisella. Lähisuhdeväkivalta voi esiintyä eri muodoissa, kuten fyysisenä, taloudellisena, seksuaalisena ja uskonnollisena. (Rikosuhripäivystys, i.a.)

4.2 Lapsiperheiden köyhyys ja nuorten huono-osaisuus

Perheen heikko taloudellinen tilanne ja lisääntyvä eriarvoisuus koskettaa monia lapsia ja nuoria heikentäen heidän hyvinvointiaan ja tulevaisuuden näkymiä. 1990-luvun puolivälistä 2010-luvulle tultaessa köyhissä kotitalouksissa elävien lasten määrä on lisääntynyt ja taloudellinen hyvinvointi erityisesti yhden aikuisen perheeseen kuuluvien lasten kohdalla on heikentynyt (Kallio & Hakovirta, 2020, s. 7). Huono-osaisuus ja köyhyys ovat laajoja käsitteitä, ja niitä voidaan lähestyä

monista eri näkökulmista. Yleensä huono-osaisuus ymmärretään hyvinvointiva-
jeina ja niiden kasautumisena. Huono-osaisuuteen liitetään usein heikottaloudel-
liset resurssit, joiden lisäksi on kyse myös elinoloista, fyysisestä ja psyykkisestä
terveydestä sekä sosiaalisesta toiminnasta ja sosiaalisista suhteista. Huono-
osaisuus kietoutuu myös toimintakykyyn ja elämänhallintaan. (Kallio & Hakovirta,
2020, s. 9–10.) Huono-osaisuudessa yhdistyvät resurssipohjainen ja koettu
huono-osaisuus, joista jälkimmäinen viittaa yksilön subjektiiviseen kokemukseen
ulossulkemisesta ja huono-osaisuudesta koko identiteettiä määrittävänä tekijänä,
joka voidaan omaksua jo varhain. Kokemus ulkopuolisuudesta ja huono-osaisuus-
desta osana identiteettiä voi kaventaa tulevaisuuden odotuksia ja johtaa itsetun-
non heikkenemiseen. (Kallio & Hakovirta, 2020, s. 11.)

Köyhyyttä mitataan yleensä taloudellisten resurssien puutteena, mutta köyhyy-
teen liittyy monia ei-materiaalisia ongelmia. Absoluuttisella köyhyydellä tarkoite-
taan yksilön taloudellisten resurssien riittämättömyyttä välttämättömiin perustar-
peisiin, kuten ruokaan, juomaan ja suojaan. Suomessa köyhyys on suhteellista,
joka tarkoittaa, että yksilö ei kykene osallistumaan yhteiskunnan edellyttämään
elämäntapaan ja saavuttamaan minimiksi katsottua elintasoa. Köyhyys syrjäyttää
ihmisen yhteiskunnan vallitsevan elämäntyylin, tapojen ja toimintojen ulkopuo-
lelle, aiheuttaen häpeää ja leimautumista. Köyhyyden tuottama stigma voi olla
lapsille materiaalisia haasteita vakavampi ongelma. (Kallio & Hakovirta, 2020, s.
13–15.)

Lapsiperheköyhyydellä viitataan Salmen ym. (2016, 2020) mukaan yleisesti suh-
teellisen köyhyysrajan alapuolella elävien lapsiperheiden osuuteen kaikista lap-
siperheistä. Lapsiperheköyhyydessä on tyypillisesti kyse suhteellisesta tulo-
köyhyydestä, jolla tarkoitetaan sitä, että perheen käytettävissä olevat tulot ovat
alle kuusikymmentä prosenttia väestön keskitulosta. Lapsiköyhyydellä tarkoite-
taan näissä perheissä asuvien lasten osuutta kaikista alle 18-vuotiaista. Suo-
messä köyhyys koskee vuosittain useampaa kuin joka kymmenettä lasta.
Vuonna 2020 pienituloisessa kotitaloudessa asui 11,6 prosenttia lapsista.
(Toikka, 2023, s. 28.)

Vuoden 2021 kesäkuussa 19 prosenttia ja marraskuussa 23 prosenttia 15–24-vuotiaista koki taloudellisen tilanteensa heikentyneen pandemian takia. Koska kyse on nuorista, joista monet asuvat vielä kotona, on otettava huomioon, että koronan vaikutukset ovat voineet koskettaa heitä myös huoltajiensa kautta. Vuonna 2022 oli 45 000 15–24-vuotiaasta nuorta, jotka eivät opiskelleet, käyneet töissä tai olleet asevelvollisuutta suorittamassa. Kyse oli 7 prosentista 15–24-vuotiaista. Nuorilta kysyttäessä näkemyksiä sosiaaliturvasta, he pitivät opiskeluaikojen taloudellista tilannetta epävakaina ja rahallista tukea vähäisenä. Huoli omasta tai perheen toimeentulosta on kytköksissä matalampaan luottamukseen, saako itsensä elätettyä palkkatöillä tai yrittäjänä. On havaittu, että yksinäisyys on yleisempää köyhillä kuin hyvin taloudellisesti hyvin toimeentulevilla. (Köyhyysvahti, 2023, s. 15.)

4.3 Nuorten yksinäisyys

Korona lisäsi nuorten kokemuksia yksinäisyydestä huolestuttavalla tavalla (Junttila, 2022). Kouluterveyskyselyssä (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 2021) nuoret kertoivat enemmän yksinäisyyden tunteesta verrattuna edelliseen vuoden 2019 Kouluterveyskyselyyn. Kokemus yksinäisyydestä oli yleistynyt erityisesti tytöillä, joista noin joka neljäs tunsi itsensä yksinäiseksi melko usein tai jatkuvasti. Pojista noin yksi kymmenestä koki itsensä yksinäiseksi. Yksinäisyydellä tarkoitetaan sitä, että sosiaaliset suhteet eivät vastaa niihin liittyviin odotuksiin. Sosiaalisia suhteita voi olla liian vähän tai ne tuntuvat sisällöltään riittämättömiltä. (Junttila, 2022, s. 15.) Yksinäisyyden kokemus jaetaan tutkimuksessa, muun muassa Weiss (1973), yleisimmin sosiaaliseen ja emotionaaliseen yksinäisyyteen. Sosiaalisella yksinäisyydellä viitataan sosiaalisten verkostojen vähäiseen määrään, yksin olemiseen tai pidempiaikaiseen sosiaaliseen eristyneisyyteen. Emotionaalinen yksinäisyys liittyy sosiaalisten suhteiden laatuun, kokemukseen luotettavan ja läheisen ystävän puuttumisesta. (Junttila, 2022, s. 17–18.) Yksinäisyyden

kokemukseen ovat yhteydessä erityisesti suhteet ikätovereihin (Nuorisobarometri 2022, s. 61).

Pitkäaikainen yksinäisyys heikentää sosiaalista ja emotionaalista hyvinvointia ja nostaa myös vaikeampiin mielenterveyden ongelmiin sairastumisen riskiä. Masentuneisuus ja erilaiset ahdistuneisuushäiriöt ovat yksinäisten yleisimpiä mielenterveyden häiriöitä. Tutkimuksissa yksinäisyys on yhdistetty myös moniin somaattisiin sairauksiin, itsetuhoisuuteen ja erilaisiin riippuvuuksiin. (Junttila, 2022, s. 32.) Syitä yksinäisyyteen on monia. Kokemukset ulkopuolisuudesta, kelpaamattomuudesta ja merkityksettömyydestä ovat voineet syntyä varhaislapsuuden vuorovaikutussuhteissa tai ne voivat olla vanhemmilta perittyjä ominaisuuksia tai opittuja malleja. Myös kiusatuksi tuleminen, etninen tausta, traumaattiset kokemukset ja koettu tai todellinen erilaisuus suhteessa ympärillä oleviin, voivat johtaa yksinäisyyteen ja sosiaalisista verkostoista ulkopuolelle jäämiseen. (Junttila, 2022, s. 42–43.) Suomessa vielä vähän tutkittu ja tunnistettu, voimakkaasti yksinäisyyteen johtava mekanismi on tahallinen tai tahaton ulkopuolelle sulkeminen eli ostrakismi (Junttila, 2022, s. 53).

Maahanmuuttajilla on havaittu olevan keskimääräistä enemmän psyykkistä kuormittuneisuutta. Esimerkiksi maahanmuuttaneiden nuorten keskuudessa mielenterveyttä heikentävät kiusaamiskokemukset, yksinäisyys ja keskusteluvaikeudet huoltajien kanssa. Muita kuormittavia tekijöitä ovat syrjintä ja rasismi, taloudellinen epävarmuus, osallisuuden puute, kielelliset ja kulttuuriset haasteet sekä vaikeus sosiaali- ja terveyspalveluiden saamiseen. Erityisesti pakolaisina tai turvapaikanhakijoina saapuneiden mielenterveyteen vaikuttavat myös menneisyyden traumaattiset kokemukset, kotimaan ja läheisten tilanne sekä epävarmuus tulevaisuudesta. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, 2023.)

4.4 Nuorten päihde- ja mielenterveysongelmat

Nuoria koskevan yhteiskunnallisen keskustelun ja huolen keskiössä on ollut nuorten kokemien mielenterveys- ja päihdeongelmien yleistyminen. Nuoret hakeutuvat mielenterveys- ja päihdepalveluihin aikaisempaa enemmän. Taustalta löytyy Rikalan (2021) ja Readin (2022) mukaan yhteiskunnan rakenteellisia tekijöitä, kuten muutokset perherakenteissa, epävarmuus tulevaisuudesta sekä kasvavat hyvinvointierot ja toimeentulo-ongelmat sekä kulttuurisia tekijöitä, jotka ovat lisänneet nuorten paineita pärjäämisestä. Toisaalta Gyllenberg (2019) esittää tämän vähentäneen mielenterveysongelmiin liitettyä stigmaa nuorten parissa. (Suurpää ym, 2022, s. 151, 153.)

Nuorten alkoholinkäyttö on vähentynyt koko 2000-luvun ajan, mutta iso osa nuorista käyttää edelleen alkoholia humalahakuisesti (Valtion nuorisoneuvosto, 2023, s. 10). Vuoden 2023 Kouluterveyskyselyn (Helenius, J. & Kivimäki, H., 2023, s. 8–11) tuloksista käy ilmi, että kyselyyn vastanneista perusopetuksen kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista oppilaista 67,5 prosenttia ilmoitti olevansa raittiita. Tosi humalaan itsensä kerran kuukaudessa ilmoitti juovansa 8,8 prosenttia vastanneista. Humalahakuinen alkoholin käyttö oli pojilla hieman tyttöjä yleisempää. Kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista ilmoitti tupakoivansa päivittäin 5 prosenttia ja jotain tupakkatuotetta tai sähkötupakkaa vastaajista käytti päivittäin 10,7 prosenttia. Poikien keskuudessa tupakointi ja muiden tupakkatuotteiden sekä sähkötupakan päivittäinen käyttö oli tyttöjä yleisempää. Kannabista ainakin kerran oli kokeillut 7,6 prosenttia kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista vastaajista, poikien osuuden ollessa hieman tyttöjä suurempi. Laittomia huumeita ilmoitti kokeilleensa ainakin kerran 8 prosenttia vastanneista.

Korona-aika kasvatti jonoja lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin. Lasten- ja nuorisopsykiatriassa hoitoon pääsyä yli 90 vuorokautta odottaneiden määrä nelinkertaistui kahdessa vuodessa. Vuonna 2019 hoitoon pääsyä odotti 82 ja vuonna 2021 jo 330 nuorta. (Valtion nuorisoneuvosto, 2023, s. 12.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2023) mukaan vuonna 2020 viidellätoista prosentilla 13–17-vuotiaista nuorista oli mielenterveysperusteinen tutkimus- ja hoitokäynti terveydenhuollossa.

Vuoden 2021 Kouluterveyskyselyssä havaittiin ahdistuksen lisääntyneen kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten sekä toisen asteen opiskelijoiden kohdalla, eikä sen haivattu vähentyneen vuoden 2023 kyselyssä. Noin kolmannes perusopetuksen kahdeksannella ja yhdeksännellä luokalla, lukiossa ja ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista tytöistä koki kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Aiempiin kyselyihin verrattuna ahdistuneisuus on lisääntynyt erityisesti kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisilla tytöillä. Ahdistuneisuutta vuosina 2019–2023 koki alle kymmenen prosenttia samanikäisistä pojista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023.)

Tutkimuksen perusteella tiedetään lapsuuden perheen tulotason olevan yhteydessä myöhempiin psykiatriin sairauksiin, päihdeongelmiin ja väkivaltarikollisuuteen. Myös maahanmuuttajastatuksella, asuinpaikalla, yksinhuoltajuudella, koulutustasolla sekä vanhempien aikaisemmilla psykiatrisilla sairauksilla, päihdeongelmilla ja väkivaltarikollisuudella on yhteys nuorten vakaviin mielensairauksiin, masennukseen ja ahdistuneisuushäiriöihin. (Hiilamo ym., 2022, s. 441.) Vanhemman päihdeongelmalla voi olla monenlaisia vaikutuksia lapseen. Se voi lisätä riskiä lapsen sairastumiseen, kodin ulkopuolelle sijoitetuksi tulemiseen ja mielen-terveyshäiriön diagnoosiin saamiseen. Myös lapsen kielteiset tunteet, huoli ja turvattomuus sekä ikätovereita suurempi kuolleisuus ja riski itsetuhoisuuteen, voivat olla seurausta vanhemman päihdeongelmasta. Aikuisten pahoinvointi heijastuu ongelmina nuorten elämässä. (Pirkanen & Raitasalo, 2021, s.102–104.)

4.5 Ilmastonmuutos ja nuorten kokema ympäristöahdistus

Ilmastonmuutosta käsittelevän hallitustenvälisen paneelin, IPCC:n (2021) mukaan huoli ilmastonmuutoksesta on yksi merkittävimmästä ihmiskunnan kohtaamista tulevaisuuden uhkista (Veijonaho ym., 2024, s. 103). Vaikka tutkimusten mukaan suuri osa nuorista kokee huolta ympäristöstä ja globaalista tulevaisuudesta, se ei aina vaikuta heidän toimintaansa (Pihkala, 2017, s. 22; Ojala, 2021, s. 286; Veijonaho ym., 2024, s. 103). Ojalan (2021) mukaan nuoret eivät ole homogeeninen ryhmä, eivätkä siten suhtaudu ilmastonmuutokseen samalla tavalla (Veijonaho ym., 2024, s. 103). Osa nuorista on aktiivisia sekä henkilökohtaisella

että kollektiivisella tasolla ilmastonmuutokseen liittyvissä asioissa, kun toiset eivät ole lainkaan kiinnostuneita. Osa tuntee itsensä heikoiksi ja pessimistiseksi, toisten kieltäessä ilmastouhan vakavuuden kokonaan. (Ojala, 2021, s. 284.) Pereira & Freire (2021) ja Sanson ym. (2019) pitävät nuoria tärkeänä sidosryhmänä ilmastonmuutoksen hillitsemisessä, mutta samanaikaisesti nuoret ovat äärimmäisen haavoittuva ryhmä ilmastonmuutoksen kielteisille mielenterveysvaikutuksille (Veijonaho, 2024, s. 103).

Ympäristöahdistuksella voidaan tarkoittaa ympäristöongelmiin liittyviä monenlaisia henkisiä oireita, jotka kietoutuvat yhteen ruumiillisuuden kanssa. Myös ihmis mieli on yhteydessä ympäristöön. Ympäristöahdistus voi saada monia eri muotoja. Skaalan yhdessä ääripäässä ovat lääketieteellisesti määritellyt ahdistushäiriöt. Osa kokee akuutteja psykofyysisiä oireita, kuten päänsärkyä, vatsakipua tai unettomuutta kuullessaan ympäristöön ja luonnon tuhoutumiseen liittyviä uutisia. Suurin osa kokee lievempää ympäristöahdistusta, jolla voi olla vahingollisia vaikutuksia elämänlaatuun ja maailman tulevaisuuteen. (Pihkala, 2017, s. 20–21.)

Vuoden 2021 Nuorisobarometrissa tutkittiin nuorten ympäristöahdistusta ja ympäristötunteita aiempaa kattavammin (Pihkala ym., 2021, s. 96). Tuloksissa ilmastotoiminnan suhteen havaittiin, että omaa kulutustaan ylipäätään oli vähentänyt viimeisen kuuden kuukauden aikana 85 prosenttia vastaajista ja jostain itselleen tärkeästä asiasta ympäristösyistä oli luopunut 39 prosenttia vastanneista. Hyvää oloa kestävämpien valintojen tekemisestä sai 75 prosenttia vastaajista. Ilmastokriisiin liittyvä optimismi oli kasvanut ja 70 prosenttia vastaajista uskoi, että ympäristöongelmiin löytyy kestäviä ratkaisuja maailmanlaajuisesti. (Pihkala ym., 2021, s. 107.) Analyysi vahvisti käsitystä vaikeiden ilmastotunteiden, toiminnan ja toiminnasta seuraavan hyvän olon yhteydestä toisiinsa (Pihkala ym., 2021, s. 111). Myllyniemen (2017) mukaan aiemmissa barometreissa nuorten turvattomuuden ja epävarmuuden kokemuksissa on ollut havaittavissa, että lähellä omaa arkea olevia asioita kohtaan koetaan vähemmän turvattomuutta ja epävarmuutta. Turvattomuuden tai epävarmuuden tunteita aiheuttavat eniten globaalitkysymykset. Suomea ja omaa elämää koskevat asiat huolestuttavat nuoria vähemmän. (Nuorisobarometri, 2022, s. 29.)

Nuorten omia kokemuksia kannattaa kuulla. Osalla nuorista on paljon huolta ja ahdistusta maailman tilasta, ilmastonmuutoksesta tai esimerkiksi eläinten kohtelusta. On tärkeää, että rippikoulussa ahdistuksesta ja huolesta voidaan puhua. Toisaalta monet nuorista ovat välinpitämättömiä ja kyllästyneitä kestävän kehityksen teemoihin ja puheeseen ympäristövastuusta. Nuoria voi herätellä tuomalla esiin uusia lähestymistapoja ja yllättäviäkin näkökulmia ympäristöasioihin. Toiminta luomakunnan hyväksi kuuluu kristilliseen elämäntapaan, samoin pyrkimys toisten ihmisten oikeudenmukaiseen kohteluun, globaaliin oikeudenmukaisuuteen ja kunnioitukseen kaikenlaisia kansoja ja ihmisiä kohtaan. (Kirkkohallitus, 2017, s. 43.)

Monet ilmiöt kuormittavat nuoria ja aiheuttavat heille stressiä, joka voi pahimmillaan johtaa ahdistukseen ja masennukseen. Siksi nuorten elämässä vaikuttavien ilmiöiden käsittely pitää suhteuttaa kunkin ryhmän ja yksilön voimavaroihin ja valmiuksiin käsitellä vaikeita ja ahdistaviakin aiheita. Kristillisen uskon yksi keskeinen ja kantava teema on toivo. Toivon näköaloja on hyvä tavoitella erityisesti niiden teemojen äärellä, jotka tulevat lähelle, herättävät voimakkaita tunteita ja joista puhuminen voi tuntua vaikeilta. Diakoniakasvatus rippikoulussa antaa mahdollisuuden lähestyä nuorten kanssa elämän erilaisia puolia toivon näkökulmia vahvistaen.

“Minä annan teille tulevaisuuden ja toivon” (Raamattu, 1992, Jeremian kirja 29:11.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

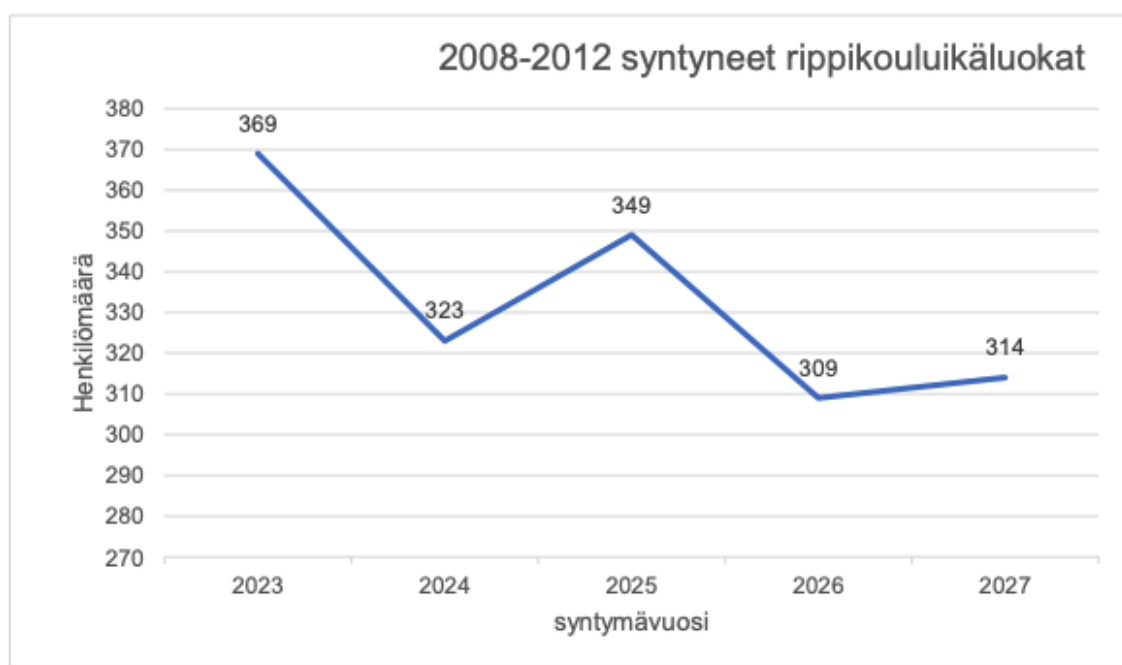
Kehittämispainotteisen opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa virikemateriaali diakoniasta Vihdin seurakunnan rippikoulutyön diakoniakasvatukseen rippikoulun työntekijöille, ohjaajille ja isosille. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on vahvistaa nuorten kokemusta osallisuudesta. Nuori saa myös kokemuksia autetuksi tulemisesta ja auttajan roolin asettumisesta omassa elämässä, lähiyhteisöissä ja koko ympäröivässä maailmassa luomakuntaa unohtamatta. Teoriaan perustuva ja pedagogisista lähtökohdista suunniteltu sähköinen materiaali on rakennettu Canva suunnittelutyökaluohjelmalla. Teoreettisina viitekehyksinä käytimme Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatusta ja diakoniatyössä käytettyä ulkopuolisuuden ehkäisyn työtettä, osallisuuden vahvistamista, ajankohtaista tutkimustietoa nuorten elämään liittyvistä ilmiöistä ja haasteista sekä rippikoulun oppimiskäsityksiä ja pedagogiikkaa.

Käsiteltävät teemat, joilla on yhtymäpintaa monien nuorten elämään ja kokemusmaailmaan, on valikoitu yhdessä Vihdin seurakunnan työntekijöiden kanssa. Virikemateriaalissa käsitellään monipuolisesti ajankohtaisia ja globaaleja diakonian teemoja, muun muassa yksinäisyyttä, kiusaamista, köyhyyttä, taloudellista auttamista, ilmaston suojelua ja kansainvälistä diakoniaa. Materiaalin viisi ensimmäistä työskentelyä perustuvat Vihdin seurakunnan diakoniatyöntekijöiden suunnittelemiin tapauskertomuksiin. Tapauskertomusten teemoja ovat lapsiperheiden köyhyys, ikääntyneiden yksinäisyys, riippuvuudet, lähi- ja parisuhdeväkivalta sekä maahanmuutto. Teemat nousevat diakonian asiakastyön kohtaamisista. Loput viisi toiminnallista työskentelyä tuotimme itse. Aiheiden valinnassa otettiin huomioon myös opinnäytetyöhön valittu teoreettinen taustoitus ja tieto, joka ohjasi valintojamme. Tästä olemme kirjoittaneet lisää alaluvussa 7.2, rippikoulumateriaalin suunnittelu.

6 VIHDIR SEURAKUNNAN RIPPIKOULU- JA DIAKONIATYÖ

6.1 Vihdin seurakunta toimintaympäristönä

Yhteistyötahomme on Vihdin evankelis-luterilainen seurakunta. Vihdin seurakunta kuuluu Espoon hiippakuntaan ja Lohjan rovastikuntaan. Jäseniä Vihdin seurakunnassa on 18 566. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäsenennusteen mukaan Vihdin seurakunnan jäsenten määrä laskee vuoteen 2040 mennessä hieman alle 15 000 jäseneseen. (Kirkon tilastot, 2023.) Laskevalla jäsenmäärällä tulee olemaan vaikutusta Vihdin seurakunnan rippikoulujen osallistujamääriin. Laskevan jäsenmäärän seurauksena rippikouluun osallistuvien nuorten määrä pienenee, vaikka rippikouluun osallistuvien nuorten suhteellinen osuus jäsenmäärästä pysyisi ennallaan. Tämä tarkoittaa myös järjestettävien rippikoulujen määrän vähenemistä nykytilanteeseen verrattuna. Syntyvyyden lasku ja pienevät ikäluokat (Kuvio 1.) vaikuttavat omalta osaltaan rippikouluun tulevien nuorten määrään.

Kuvio 1. Rippikouluikäluokkien koko Vihdin seurakunnassa vuosina 2023–2027

Henkilöstön määrä Vihdin seurakunnassa vuonna 2023 oli yhteensä 66 työntekijää (Kirkon tilastot, 2023). Lisäksi seurakunnassa työskentelee kausityöntekijöitä rippikoulu -ja nuorisotyössä, kiinteistötoimessa, hautausmaalla ja keittiötoimessa erityisesti kesäaikana.

Rippikoulutyön kannalta Vihdin seurakunnan keskeisimmät kiinteistöresurssit ovat Vihdin seurakunnan oma leirikeskus, Riuttaranta, nuorisotila Sankarla ja Vihdin kirkko. Riuttarannassa järjestetään valtaosa Vihdin seurakunnan leirimuotoisista rippikouluista, 10–15 leiriä vuodessa. Nummelan seurakuntakeskuksessa on nuorisotila Sankarla, jossa pidetään Vihdin seurakunnan päivärippikoulu, 2–3 ryhmää vuodessa. Sankarlassa toteutetaan myös suurin osa rippikoulujen tapaamisista. Vihdin kirkonkylällä sijaitsevassa Vihdin kirkossa järjestetään kaikkien rippikoulujen konfirmaatiot. (Wallenius ym., 2022, s. 6, 11.)

Yhteyshenkilöinä ja opinnäytetyön ohjausryhmänä Vihdin seurakunnassa ovat toimineet rippikouluista vastaava pappi Annika Wallenius ja johtava diakoni Päivi Savolainen-Kauppila. Kasvatuksen tiimi, nuorisotiimi sekä diakoniatimi osallistuivat rippikoulumateriaalin kehittämistyöhön ja diakonian rippikoulumateriaaliin liittyvien kokeilujen toteuttamiseen. Nämä tiimit ovatkin olleet kehittämistoiminnan keskeinen instrumentti, jotka ovat mahdollistaneet yhteisesti jaetun prosessin ja päätöksenteon sekä arvioinnin (Toikko & Rantanen, 2009, s. 94). Myös rippikoululaisilta, isosilta ja apuohjaajilta kerättiin kokemuksia ja palautetta kehittämisprosessin aikana.

6.2 Vihdin seurakunnan rippikoulut

Vuonna 2023 Vihdin seurakunnassa kävi rippikoulun ja konfirmoitiin noin 350 vihtiläistä nuorta (Vihdin seurakunta, 2023). Rippikoulupappi Annika Walleniuksen (henkilökohtainen tiedonanto, 13.9.2023) mukaan rippikouluryhmiä toteutettiin Vihdin seurakunnassa vuonna 2023 yhteensä 19. Rippikouluryhmien ohjaajien määrä perustuu rippikoululaisten määrään. Tavallisesti ryhmässä, jossa on 15–27 rippikoululaista, ohjaajia on kolme, joista yksi on kausityöntekijä. Jokaisessa ryhmässä on myös apuohjaaja, isosia ja yövalvoja. (Wallenius ym., 2022, s. 15.)

Rippikouluja on toteuttamassa pappeja, kanttoreita, diakoneja, nuorisotyön ohjaajia ja perhetyön ohjaajia sekä kirkon alalle opiskelevia kausityöntekijöitä. Rippikouluryhmistä leirimuotoisina toteutui Vihdin seurakunnan omassa leirikeskuksessa Riuttarannassa kymmenen, Nuorisokeskus Martisessa kaksi, Vuokatinrannan majoitus- ja kurssikeskuksessa Sotkamossa yksi sekä retkeily- ja kurssikeskus Tievatuvalla Saariselällä yksi. Päivärippikouluryhmiä toteutui kaksi Nummelan seurakuntakeskuksessa ja yksi ryhmä pidettiin etärippikouluna Teamsin välityksellä. Kehitysvammaisten rippikouluryhmä toteutettiin Lohjan rovastikunnan seurakuntien yhteisenä leirinä. Muiden seurakuntien ja kristillisen järjestöjen rippikouluihin osallistuneet muodostivat oman ryhmänsä. Syksyllä 2023 Vihdin seurakunnassa toteutettiin myös aikuisrippikouluryhmä (Vihdin seurakunta, i.a.-b).

Vihdin seurakunnan rippikoulujen paikallissuunnitelmassa on kuvattu toimintaympäristöä sekä tehty näkyväksi paikallisia erityispiirteitä, jotka tulee ottaa huomioon rippikoulujen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Paikallissuunnitelmassa kuvataan nuorten elämänpiiriä ja todellisuutta, josta he tulevat rippikouluun sekä nuorten elämässä vaikuttavia ilmiöitä. Rippikoulun paikallissuunnitelmassa on määritelty rippikoulutyön yhteistyötahot ja verkostot sekä rippikoulujen tila- ja henkilöstöresurssit. Paikallissuunnitelma ohjaa Vihdin seurakunnan rippikoulujen toteutusta niin, että rippikoulut ovat tasalaatuisia, turvallisia ja nuorilähtöisiä. Paikallissuunnitelmassa kuvataan rippikouluprosessi infoista ja ilmoittautumisesta konfirmaatioon ja rippikoulujen arviointiin saakka.

Rippikoulun kokonaisuus koostuu Vihdin seurakunnassa seitsemästä askeleesta, jotka toteutuvat pääasiassa kunkin ryhmän yhteisinä tapaamisina. Rippikoulupyhää vietetään tammikuun lopussa ja toteutetaan kahdessa osassa. Rippikoulupyhässä rippikoululaiset saavat ehtoollis- ja messuopetusta. (Wallenius ym., 2022, s. 9.)

Rippikouluviikonloppu on osa rippikoulujen lähiopetusta. Jokaisen ryhmän oma rippikouluviikonloppu pidetään kevään aikana tammi–toukokuun aikana. Talvilo-maripareiden viikonloput toteutuvat jo edellisen vuoden marraskuussa. Rippikouluviikonloppussa sisältö koostuu omaan ryhmään, isosiin ja ohjaajiin

tutustumisesta. Viikonlopun aikana pohditaan myös omia odotuksia rippileirin liit-
tyen. Lisäksi opitaan jumalanpalveluksesta ja Raamatusta, tutustutaan lähetys-
työhön ja Toivon Jyvä-lähetyskauppaan sekä osallistutaan ryhmänä messuun.
(Wallenius ym., 2022, s. 9–10.)

Ryhmät osallistuvat kevään aikana nuorteniltan Sankarlassa ja nuortenillan yh-
teydessä pidettävään Kasvu-messuun. Nuortenilta sisältää ripariryhmän yhteistä
ohjelmaa sekä vapaamuotoista tutustumista Sankarlan nuorteniltan. Keväällä
järjestetään myös kaikille vuoden rippikouluryhmille yhteinen gospelkonsertti, jo-
hon kutsutaan mukaan nuorten huoltajia ja muita perheenjäseniä. Rippikoululai-
set käyvät itsenäisesti jossakin evankelis-luterilaisen kirkon tilaisuudessa ja te-
kevät ennen leirijaksoa diakoniaan liittyvän tehtävän. Diakonia tehtävään he saa-
vat ohjeistuksen oman ryhmänsä ohjaajilta. (Wallenius ym., 2022, s. 10.)

Intensiivijakso toteutetaan joko leirimuotoisena tai päivärippikouluna. Leirijakso
Vihdin seurakunnan rippikouluilla on kestoltaan seitsemän vuorokautta. (Walle-
nius ym., 2022, s. 11.) Rippikoulussa viikon ja jokaisen päivän ohjelma muodos-
taa kokonaisuuden (Kuvio 2) tietyn aiheen ja siihen liittyvien teemojen äärellä
(Wallenius ym., 2022 s.13–14).

Päivän aihe	Aiheeseen liittyviä teemoja
1. Tutustuminen ja ryhmäytyminen	
2. Minä-päivä	Elämän arvot ja valinnat, kuka minä olen, keitä me olemme, Raamattu, seksuaalisuus ja sukupuoliuus, seurustelu, avioliitto ja perhe, ystävyys ja ihmissuhteet.
3. Isä-päivä	Jumala, luoja ja ylläpitäjä, käskyt ja omatunto, synti ja armo, taivas ja helvetti, tulevaisuus ja toivo, usko ja tiede, vastuu luomakunnasta.
4. Poika-päivä	Jeesuksen elämä ja opetukset, Jeesuksen kuolema ja ylösnousemus, kärsimys ja kuolema, synti ja armo, taivas ja helvetti.

5.Pyhä Henki-päivä	Pyhä Henki, kristittyinä arjessa, tulevaisuus ja toivo, virret ja laulut.
6. Usko-päivä	Jumalanpalvelus ja ehtoollinen, kaste ja kummius, suhde muihin uskontoihin, usko ja rukous.
7.Seurakunta-päivä	Diakonia ja lähimmäisenrakkaus, konfirmaatio, Kristuksen kirkko ja minun seurakuntakuntani, lähetys- ja kansainvälinen diakonia, rippi ja sielunhoito.

Kuvio 2. Vihdin seurakunnan rippikoulujen intensiivijakson päiväkohtaiset aiheet ja niihin liittyvät teemat

Konfirmaatiota edeltää konfirmaatioharjoitus, joka pidetään ennen konfirmaatiota erikseen sovittuna ajankohtana. Harjoituksessa valitaan albat eli messupaidat, käydään läpi konfirmaatiomessun kulku ja nuorten tehtävät sekä muita ohjeita konfirmaatioon liittyen. Konfirmaatiot pidetään Vihdin kirkossa pääsääntöisesti sunnuntaisin, joskus myös lauantaisin klo 10 tai klo 14. (Wallenius ym., 2022, s. 11.)

Maahanmuuttajien rippikoulu toteutuu käytännössä kasteopetuksena, jonka jälkeen henkilö voi liittyä kirkon jäseneksi ja hänet kastetaan ja konfirmoidaan. Suomen kieltä osaavat maahanmuuttajanuoret voivat käydä rippikoulun yhdessä ikätovereidensa kanssa. Kun samaa äidinkieltä puhuvia on useampia, heille pyritään järjestämään oma rippikouluyhmä. Kehitysvammaiset nuoret osallistuvat Lohjan rovastikunnan järjestämään kehitysvammaisten rippikouluun. Kehitysvammaisten rippikoulusta vastaavat vuorovuosina Lohjan ja Vihdin seurakunnan diakonia-työ yhteistyössä Länsi-Uudenmaan kehitysvammaisten papin kanssa. (Wallenius ym., 2022, s. 13.)

Vuonna 2024 Vihdin seurakunnassa järjestetään rippikoululeirejä Riuttarannassa, Action-rippikoulu Vuokatissa, Ratsastusrippikoulu Enä-Sepässä ja Tunturirippikoulu Enontekiön Vuontispiirtillä, kaksi päivärippikouluryhmää, etärippikoulu sekä kehitysvammaisten rippikoulu (Sankarla, i.a.-a). Vihdin seurakunnan vuoden 2024 rippikouluihin ilmoittautuminen tapahtui syyskuussa 2023. Ryhmäjako tehtiin lokakuun alussa. Siitä alkaa rippikoulumatka, joka kestää aina konfirmaatiomessuun saakka (Sankarla, i.a.-b.). Noin puoli vuotta kestävään rippikouluun

sisältyy leiri- tai intensiivijaksoa edeltävä seurakuntajakso, jonka tarkoituksena on nuorten kiinnittyminen paikalliseurakuntaan (Kirkkohallitus, 2017, s. 57).

Rippikouluun osallistutaan sinä vuonna, kun täytetään 15 vuotta (Sankarla, i.a.–c). Rippikouluun voi osallistua, vaikka ei olisikaan seurakunnan jäsen. Konfirmaation osallistumiseen edellytetään kirkon jäseneksi liittymistä ja kastetta, mikäli nämä puuttuvat. Vaikka noin 80 % osallistuu rippikouluun sinä vuonna, kun täyttää 15 vuotta, on mahdollista suorittaa rippikoulu myöhemminkin. (Espoon seurakunnat, i.a.)

6.3 Vihdin seurakunnan diakonia

Diakoniatyöntekijän virkoja Vihdin seurakunnassa on neljä, joista yksi on johtavan diakonin virka. Johtava diakoni vastaa esihenkilötehtävien ohella maahanmuuttaja-, parisuhde- ja väkivaltatyöstä. Yksi diakonian viranhaltijoista vastaa päihde- ja mielenterveystyöstä sekä yksinasuvien työikäisten parissa tehtävästä työstä. Toisen diakonian viranhaltijan vastualueena ovat ikääntyneet ihmiset ja diakonian vapaaehtoistoiminnan koordinoiminen ja kolmannen vastuulla diakonian perhetyö sekä kuntouttava työtoiminta. (Vihdin seurakunta, i.a.-a.)

Diakoniatyön toiminta-ajatus on tarjota kokonaisvaltaista ja kasvuun auttavaa tukea erityisesti niille Vihdissä asuville, jotka muuten jäisivät vaille tarvitsemaansa tukea sekä aineellista ja hengellistä apua. Diakonian keskeisiä toimintamuotoja ovat vastaanotolla, kotikäynneillä sekä ihmisten arjessa erilaisissa viranomaisyhteyksissä tapahtuva asiakastyö. Asiakkaita avustetaan vaikeissa elämäntilanteissa monin tavoin, esimerkiksi taloudellisesti sekä henkisesti. Apua annetaan myös käymällä sielunhoidollisia keskusteluja, Solmuja-parisuhhteessa neuvonnan ja muun keskusteluavun kautta sitä tarvitseville. (Vihdin seurakunta, 2021.)

Toivon Paikka on koko seurakunnan yhteinen olohuone, jonka käytännön organisoinnista vastaavat diakoniatyöntekijät. Vihdin kirkonkylän seurakuntatalolla ja Nummelan seurakuntakeskuksessa toimivat Toivon Paikat ovat matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, joissa on mahdollisuus ruokailla ja kahvitella edullisesti.

Toivon Paikoissa on ohjattua toimintaa säännöllisesti ja myös yhteistyöverkostojen työntekijät vierailevat niissä. Toivon Paikassa on mahdollisuus myös kuntouttavaan työtoimintaan. Ryhmät kokoontuvat tarpeen mukaan muun muassa mielenterveyskuntoutujien omaisille, päihdeongelmallisille, väkivaltaa kokeneille ja sureville. Vapaaehtoistyö on tärkeä osa diakonian toimintaa. Diakoniatyöntekijät ovat mukana monissa seurakunnan ja verkostojen yhteisissä tapahtumissa sekä leireillä. Diakonit osallistuvat myös rippikoulujen toteuttamiseen. (Vihdin seurakunta, 2021.)

Vihdin seurakunnassa seurakuntajaksoon on sisältynyt rippikouluryhmän yhteinen diakoniatehtävä. Tehtävän sisältö on voinut vaihdella ryhmittäin. Jokin ryhmä on auttanut kotona arkipäivän askareissa, ja toiset ovat tehneet kortteja hoitolaitoksissa asuville ihmisille. Tehtävän tarkoituksena on ollut toteuttaa diakoniaa käytännössä ja antaa nuorille kokemus toisen, itselleen entuudestaan tuntemattoman ihmisen auttamisesta. Rippikoulupappi Annika Wallenius (henkilökohtainen tiedonanto, 20.2.2023) esitti toiveen, että opinnäytetyönä toteutettava diakoniatyön materiaaliin sisältyy rippikoulun aikana toteutettava diakoniatehtävä tai -tehtäviä.

7 OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN KUVAUS

7.1 Alkuvaihe

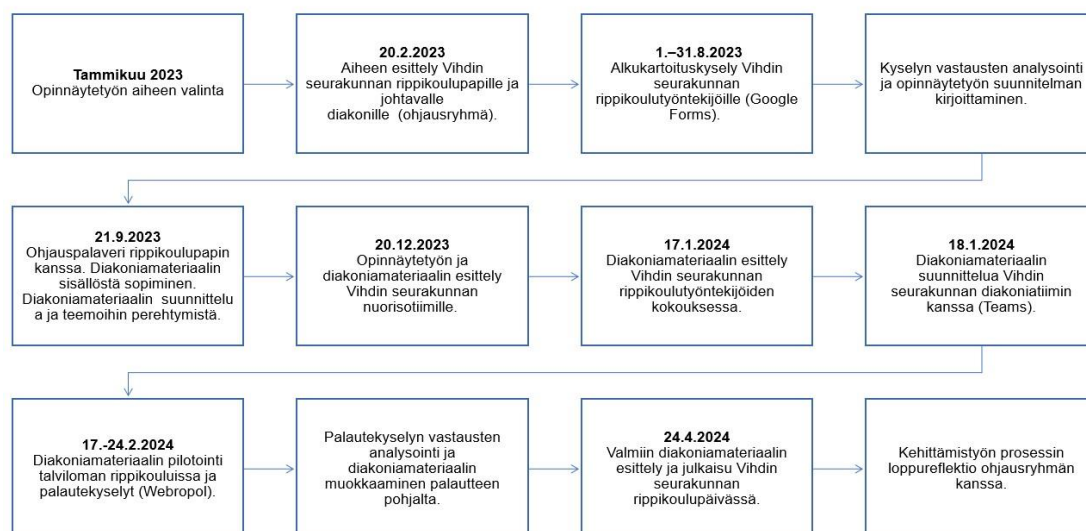
Pidimme ensimmäisen kokoontumisen opinnäytetyöhön liittyvästä kehittämishankkeesta Vihdin seurakunnan rippikoulupapin Annika Walleniuksen ja johtavan diakonin Päivi Savolainen-Kauppilan kanssa 20.2.2023 Teamsissa. Sovimme, että lähdemme työstämään rippikoulumateriaalia diakoniasta Vihdin seurakunnan rippikouluihin. Uudelle diakonian opetusmateriaalille oli tarve. Kehittämistoiminta edellyttää Toikon ja Rantasen (2009, s. 57) mukaan toiminnan lähtökohtien perustelua ja sen määrittelyä, miksi jotakin kehitetään juuri nyt. Dynaaminen

kehittäminen rakentuu havaittujen ongelmien korjaamisen ja tavoiteltavan vision varaan.

Toiveena johtavalla diakonilla Päivi Savolainen-Kauppilalla (henkilökohtainen tiedonanto, 20.2.2023) oli nostaa rippikoulumateriaalin toteutuksessa diakonia tasavertaiseksi teemaksi muiden rippikoulussa käsiteltävien teemojen kanssa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että diakoninen näkökulma nousee esille läpileikkaavasti kaikessa rippikoulun opetuksessa. Sovimme, että materiaali sisältää diakonisen ryhmätehtävän tai tehtäviä, jotka jokainen ryhmä toteuttaa yhdessä tai yksilöinä rippikoulun aikana. Tehtävien oli tarkoitus olla sellaista konkreettista diakonian toteuttamista, jossa kohdataan ihmisiä ja jonka kautta diakonian ja kristillisen lähimmäisenrakkauden ajatus toisten ihmisten palvelemisesta toteutuu. Tavoitteena on herätellä nuorten ajattelua auttamisesta ja autettavana olemisesta sekä ihmisten monimuotoisesta avuntarpeesta.

7.2 Rippikoulumateriaalin suunnittelu ja toteutus

Aloitimme toiminnallisen diakonian rippikoulumateriaalin kokoamisen (Kuvio 3) syksyllä 2023. Rippikoulumateriaalin suunnittelussa huomioimme Suuri ihme-Rippikoulusuunnitelma 2017 ja Vihdin seurakunnan rippikoulujen paikallissuunnitelmassa asetetut tavoitteet ja pedagogiset painotukset. Tukeuduimme myös teoreettiseen tietoon myötätunnosta ja hyvän tekemisen motivaatiosta, rippikouluissa sovellettavista oppimiskäsityksistä sekä ajankohtaiseen tutkimustietoon nuorten elämästä. Nuorten elämään liittyviä ilmiöitä lähestyimme muun muassa tuoreimpien Kouluterveyskyselyiden ja Nuorisobarometrien kautta sekä tutkimuksesta ammentavan kirjallisuuden avulla.

Kuvio 3. Kehittämistoiminnan prosessi

Kehittämistoiminnan kannalta oli mielekästä, että toimintaan osallistuivat kaikki, joita kehittäminen tavalla tai toisella kosketti (Toikko & Rantanen, 2009, s. 58). Materiaali koottiin yhdessä Vihdin seurakunnan rippikoulu- ja diakoniatyöntekijöiden kanssa heidän tarpeidensa ja toiveidensa pohjalta. Myös rippikoululaisten ja isosten osallisuus ja heiltä saatava palaute oli tärkeää diakonian opetusmateriaalin kehittämisessä. Kyse oli osallistavasta ja tutkivasta kehittämisestä, joka on työelämää ja oppimista palvelevaa, toimintatutkimukseen pohjautuvaa yhteiskehittämistä (Gothöni ym., 2016).

Suuri Ihme–rippikoulusuunnitelmassa (Kirkkohallitus 2017, s. 15, 20) todetaan, että rippikoulu antaa nuorille välineitä kristittynä elämiseen nyt ja tulevaisuudessa. Rippikoulussa nuoria varustetaan hengellisen elämän hoitamiseen, ymmärtämään sakramentteja, käsittelemään uskon ja tiedon välistä problematiikkaa sekä tuntemaan ja lukemaan Raamattua. Rippikoulussa nuoria kutsutaan elämään seurakuntalaisena ja elämämittaiseen kristittynä kasvamiseen, joka jatkuu läpi elämän. Nuoria varustetaan eettiseen pohdintaan arkielämän tilanteissa, kuten toteuttamaan lähimmäisenrakkautta, arjen kristillisyyttä ja globaalia vastuuta. Rippikoulun tavoitteita mietittäessä tulee huomioida myös paikalliset olosuhteet ja erityispiirteet. Kirkon yhteisten tavoitteiden lisäksi tavoitteet ja toiveet

rippikoululle nousevat rippikoululaisista ryhmänä ja yksilöinä, rippikoululaisten perheiltä, isosilta ja ohjaajilta tiiminä ja yksilöinä sekä paikallisseurakunnalta.

Diakonian toiminnallinen rippikoulumateriaali suunniteltiin monipuoliseksi ja helpokäyttöiseksi työkaluksi rippikouluissa työskenteleville, erilaisista koulutustasustoista tuleville ja vaihtelevan kokemuksen omaaville työntekijöille. Diakonian teemoja käsitellään nuorten elämäntilanne ja kokemukset huomioiden. Opittavien ja käsiteltävien asioiden on tärkeää liittyä nuorten todelliseen elämään, sen ilmiöihin ja asioihin, jotka ovat heille itsellensä merkityksellisiä ja todellisia (Kirkkohallitus, 2017, s. 26). Nuorten osallisuus toteutuu, kun toiminnassa huomioidaan sosiaalisuus, osallisuus, ihmissuhteet, kokemukset ja uskon yhteys todelliseen elämään (McFeeters ym., 2022, s. 457). Materiaalissa käsiteltäviksi aiheiksi valittiin rippikouluikäisten nuorten elämäntodellisuuteen liittyviä, ajankohtaisia ilmiöitä. Ilmiöitä ja niihin liittyvää tutkimusta olemme käsitelleet tarkemmin luvussa 4.

Rippikoulupappi Annika Walleniuksen kanssa 21.9.2023 pidetyssä ohjauspalaaverissa päätettiin, että opetusmateriaali koostuu viidestä erilaisesta näkökulmasta diakoniaan. Jokaiseen teemaan sisältyy tiedollisen sisällön lisäksi yksi tai useampi toiminnallinen toteutusvaihtoehto. Alustavasti teemoja olisivat kansainvälinen diakonia, johon sisältyisi myös Vihdin seurakunnan lähetyksen nimikkolähetit ja –kohteet, erityisesti nuorten nimikkokohde Dessien aids-orpojen lasten ja nuorten keskus Etiopiassa. Toiseksi teemaksi päätettiin valita diakoniatehtävä, johon kuuluisi kolme erilaista toteutusmallia. Tehtävä toteutettaisiin koko ryhmän yhteisenä tehtävänä tai yksilötehtävänä ryhmien erilaisuus ja yksilölliset tarpeet huomioiden.

Kolmanneksi teemaksi valittiin kiusaaminen, johon liittyisi myös näkökulmia ulkopuolisuudesta. Ulkopuolisuuden kokemukseen voi olla monia syitä. Lisäksi nuorilla itsellään voi olla kokemuksia kiusaamisesta ja ulkopuolisuudesta. Neljänneksi teemaksi valitsimme yksinäisyyden. Tutkitusti monet nuoret kokevat yksinäisyyttä ja kamppailevat sen kanssa. Yksinäisyys voi johtaa moniin muihin ongelmiin, kuten mielenterveydellisiin haasteisiin tai syrjäytymiseen. Viidennessä teemassa käsitellään köyhyyttä, suhdetta rahaan ja omaisuuteen sekä kulutustottumuksia, kestäväää kehitystä ja ympäristöahdistusta. Köyhyys ja huono-

osaisuus koskettavat monia perheitä ja nuoria. Samoin ympäristöön ja ilmastoon liittyvät kysymykset pohdituttavat ja huolestuttavat huomattavaa osaa nuorista. Teemat ja sisällöt muuttuivat ja tarkentuivat prosessin aikana. Toikko ja Rantanen (2009, s. 59) toteavat, että kehittämistoiminnassa toteutus muodostuu ideoinnista, priorisoinnista, kokeiluista ja mallintamisesta. Toteutusvaiheessa ideointiin voidaan palata laajentaen ja tarkastellen sitä myös uusista näkökulmista. Ennen kaikkea on kysymys siitä, miten asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa.

Seuraavaksi tapasimme Vihdin seurakunnan nuorisotiimin joulukuussa 2023. Tässä tapaamisessa olivat läsnä Vihdin seurakunnan kolme nuorisotyönohjaajaa. Nuorisotiimiin kuuluvat myös rippikoulupappi ja nuorisopappi, jotka olivat esityneitä osallistumaan tähän tapaamiseen. Aluksi esittelimme nuorisotiimille lyhyesti opinnäytetyömme taustoja ja teoreettisesta viitekehystä ulkopuolisuuden ehkäisystä ja osallisuuden vahvistamisesta. Esittelimme myös luonnoksemme diakonian opetusmateriaalista, jonka olimme koonneet sähköiseen muotoon PowerPoint-diasarjaksi. Saimme nuorisotyönohjaajilta hyvää palautetta opetusmateriaaliin valituista aiheista ja suunnittelemastamme toteutustavasta. Osallistujat pitivät kokonaisuutta selkeänä ja se vaikutti heidän mielestään helppokäyttöiseltä. Nuorisotyönohjaajat kaipasivat opetusmateriaaliin lisää ja yksityiskohtaisempaa ohjeistusta materiaalin käyttämiseen sekä työskentelyiden toteuttamiseen. Tämä toive pyrittiin huomioimaan materiaalin toteuttamisessa prosessin edetessä. Ideoita eri teemojen toteuttamisen tueksi saimme nuorisotiimiltä runsaasti. Keskustelumme aikana totesimme, että kaikkia esille nostettuja ideoita ja toiveita emme pystyisi toteuttamaan. Joutuisimme tekemään valintoja ja rajauksia, joiden tavoitteena oli pitää materiaali laajuudeltaan kohtuullisen kokoisena ja hallittavana. Lisäksi meidän tuli huolehtia siitä, että opinnäytetyön prosessi ehditään toteuttaa suunnittelemissamme aikataulussa.

Tammikuussa 2024 pidetyssä palaverissa materiaali sai työntekijöiltä hyvän vastaanoton, vaikka sisällöt olivat vielä tässä vaiheessa hyvin keskeneräiset. Erityisen hyvänä Vihdin seurakunnan työntekijät pitivät pyrkimystämme siihen, että materiaalimme myötä diakonian teemat voisivat olla esillä läpileikkaavasti koko rippikoulun ajan. Myös toiminnallisuuden ja nuorten vahvan osallisuuden huomioimista materiaalissa pidettiin hyvänä asiana. Kansainvälisen, seitsemässä

Euroopan maassa toteutetun rippikoulututkimuksen mukaan nuorten hyvään rippikoulukokemukseen ja motivoitumiseen seurakunnan vapaaehtoistyöhön sekä isostoimintaan vaikuttaa myönteisesti nuorten mahdollisuus osallistua ja päästä tekemään vapaaehtoistyötä omassa rippikoulussaan. Kansainvälisen rippikoulun pitkittäistutkimuksen tuloksiin viittamme alaluvussa 2.3. Vihdin seurakunnan työntekijöiltä saamamme palaute vahvasti kokemustamme siitä, että tekemämme valinnat materiaalin sisällön ja toteutuksen osalta sekä materiaalille asetetut tavoitteet olivat olleet oikeita.

Tammikuussa 2024 pidimme palaverin myös diakoniatyöntekijöiden kanssa. Keskustelimme erityisesti materiaalipakettiin valitsemistamme teemoista. Tässä palaverissa teimme päätöksen, että materiaaliin tehdään kymmenen, enintään viisitoista toteutusta erilaisista diakoniatyöhön liittyvistä aihepiireistä. Alkuperäisessä suunnitelmassa tavoitteenamme oli suunnitella kolme erilaista toteutusta kuudesta valitusta isosta temasta. Nyt päätimme valita jokaiseen toteutukseen oman aihepiirin, jolloin näkökulma diakonian ajankohtaisiin aiheisiin laajenee. Sovimme myös, että diakoniatimin työntekijät tekevät viisi diakoniatyön arkeen perustuvaa tapauskertomusta lapsiperheköyhyydestä, ikääntyneiden yksinäisyydestä, riippuvuuksista, lähi- ja parisuhdeväkivaltaan liittyvästä problematiikasta ja maahanmuuttajien monenlaisista haasteista helmikuun 2024 alkuun mennessä. Nämä tutkitusti yleiset ilmiöt ja haasteet ihmisten elämässä tulevat esiin diakoniatyössä jatkuvasti. Halusimme valita nämä teemat, sillä ne koskevat yhtä lailla nuorten elämää ja kokemuksia. Esimerkiksi luvussa 4 nostettiin esiin tyttöjen lisääntyneestä yksinäisyyden kokemuksista. Joka neljäs tyttö koki Kouluterveyskyselyn (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2021) mukaan itsensä yksinäiseksi melko usein tai jatkuvasti. Samalla ymmärryksen lisääntyminen näistä aihepiireistä voi olla erityisen tärkeää tulevaisuudessa auttamisen näkökulmasta. Saatuaamme tapauskertomukset diakoniatimiltä aloitimme loppujen työskentelyjen suunnittelun. Aiemmin valitut teemat, kuten köyhyys, ilmastonmuutos ja ympäristöahdistus, yksinäisyys, kiusaaminen ja kansainvälinen diakonia, ohjasivat ajatuksiamme työskentelyiden suunnittelussa.

Materiaalin tuotettiin lopulta kymmenen työskentelyä, joista viisi on diakoniatyön tapauskertomuksia pohdintatehtävineen ja viisi toiminnallisia työskentelyä tai

projektia. Toiminnallisten työskentelyjen aiheet ovat yhteisvastuukeräys, ryhmän yhteinen ympäristöteko, kiusaamisen vastainen somekampanja, yksinäisten kohtaaminen ja kurkistus kansainväliseen diakoniaan. Jokaiseen tapauskertomukseen ja toiminnalliseen työskentelyyn sisältyy lyhyt johdatus teemaan, linkkejä aihepiiriin parissa työskentelevien toimijoiden nettisivuille ja aiheeseen liittyviä Raamatun kohtia sekä ideoita työskentelyiden toteutukseen. Lisäksi ohjaajille osoitettiin kirjallisuutta ja linkkejä, joiden avulla käsiteltäviin aiheisiin voi perehtyä halutessaan enemmän. Materiaalissa haluttiin korostaa nuorilähtöisyyttä ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksia käsiteltävien aiheiden ja työskentelytapojen valinnassa. Nuoria halutaan kannustaa omien toiveiden ja tarpeiden pohittamiseen ja niiden ilmaisemiseen (Kirkkohallitus, 2017, s. 24). Tämän vuoksi emme halunneet suunnitella työskentelyjä täysin valmiiksi tai ohjeistaa niitä yksityiskohtaisesti. Tarkoituksena on tarjota virikkeitä, joiden pohjalta rippikouluryhmät voivat ohjaajien ja isosten avulla luoda nuorten kiinnostuksen kohteiden ja ideoiden pohjalta rakentuvia työskentelyjä ja projekteja.

7.3 Pilotointi ja palaute

Diakoniamateriaalia oli tarkoitus pilotoida rippikouluryhmien yhteisen diakonia-tehtävän osalta keväällä 2024 toteutuvissa rippikouluryhmien tapaamisissa. Tämä kehittämisprosessin vaihe jäi kuitenkin väliin, koska rippikouluohjaajia oli ohjeistettu diakoniatehtävän toteuttamisesta ryhmien kanssa eri tavalla kuin olimme ensimmäisessä 20.2.2023 pidetyssä ensimmäisessä palaverissa sopineet. Muilta osin materiaalia koekäytettiin koulujen talvilomalla toteutetuissa kahdessa leiririppikoulussa, Riuttarannassa ja Actionrippikoulussa Vuokatissa sekä Nummelan seurakuntakeskuksessa toteutettavassa päivärippikoulussa. Palautetta koottiin rippikouluun osallistuneilta työntekijöiltä, apuohjaajilta ja isosilta sekä rippikoululaisilta. Keräsimme palautetta Webropol-kyselyllä (Liitteet 2 ja 3). Otimme palautteen huomioon viimeistellessämme materiaalin.

Palautekyselyn tarkoituksena oli tuottaa tietoa materiaalin kehittämisen tueksi. Kehittämisprosessissa tuotettu tieto ja toiminnan suuntaaminen ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa (Toikko & Rantanen, 2009, s. 114). Ohjaajille, apuohjaajille ja

isosille sekä rippikoululaisille suunnatut kyselyt tuottivat sekä kvantitatiivista eli määrällistä että kvalitatiivista eli laadullista tietoa kehittämistoimintaamme. Havaintoja reflektoimalla pystyimme tarkentamaan toiminnan tavoitteita ja toimintamuotoja (Toikko & Rantanen, 2009, s. 115).

Lähetimme palautekyselyn rippikoulujen ohjaajille, apuohjaajille ja isosille (N=24). Heistä noin kolmasosa (n=8) vastasi kyselyyn. Talvilomarippikouluissa ohjaajina toimineista papeista, nuorisotyön ohjaajista ja kausityöntekijöistä (N=7) palautekyselyyn vastasi noin puolet (n=4). Apuohjaajina toimineista (N=2) nuorista toinen vastasi kyselyyn (n=1). Isosista (N=15) vastasi viidennes (n=3) saatiin kolmelta isoselta. Isosten vähäistä vastausmäärää selittää se, että toisella leirimuotoisista rippikouluista isokset eivät osallistuneet lainkaan diakoniamateriaalista toteutettuihin työskentelyihin. Päivärippikouluryhmässä ei käytetty diakoniamateriaalia opetuksessa ollenkaan. Ohjaajien, apuohjaajien ja isosten vastauksista ei voida pieneksi jääneen vastausmäärän perusteella tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä.

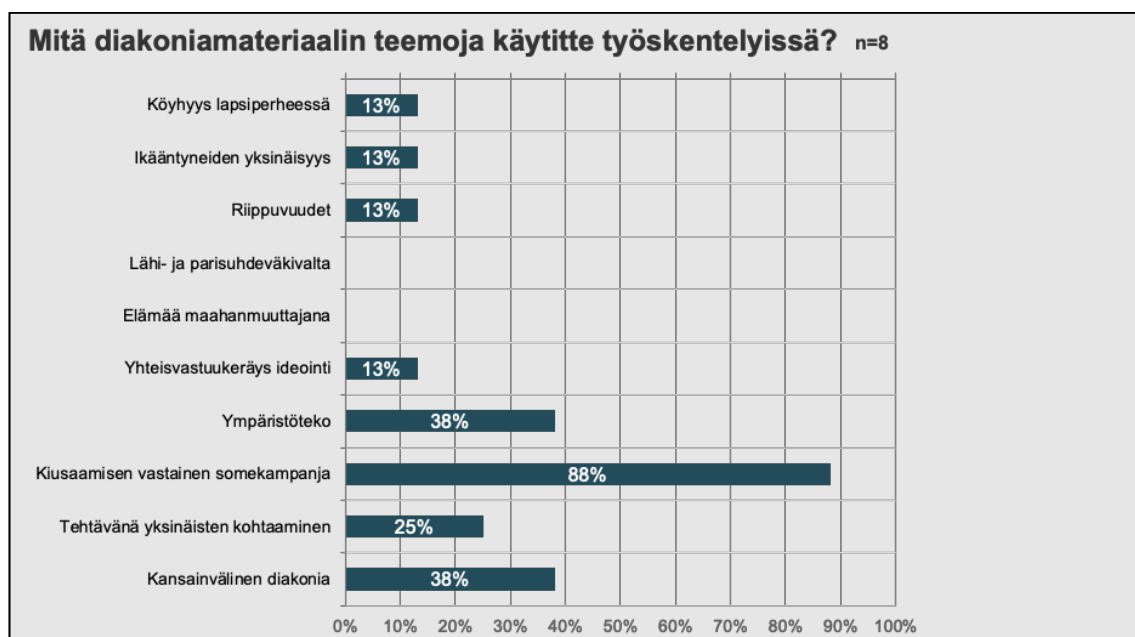
Ohjaajilta, apuohjaajilta ja isosilta kysyimme kokemusta materiaalin käytettävyydestä asteikoilla 0–10. Nolla merkitsi vaikeaa ja kymmenen helppokäyttöistä. Annettujen vastausten perusteella materiaalin käytettävyyden keskiarvoksi saimme 8,1. Mediaani eli tyypillisen vastauksen arvo oli 8,5. Materiaalin sisältöä arvioimme samanlaisella asteikolla nollasta kymmeneen. Nolla merkitsi sekavaa ja kymmenen selkeää sisältöä. Sisällön selkeydestä vastausten keskiarvoksi tuli 8,6. Mediaani tämän kysymyksen kohdalla oli 9,0. Myös sanallisista perusteluista kävi ilmi, että materiaalia pidettiin selkeänä ja helppokäyttöisenä.

“Sen perustella mitä seurasin materiaali vaikutti selkeältä jota oli helppo seurata eikä käytössä ollut haasteita.”

“Mielestäni materiaalia oli helppo käydä läpi ja siellä oli runsaasti erilaisia vaihtoehtoja työskentelyihin. Oli helppo valita omalle ryhmälle sopivat ja toimivat työskentelyt. Tykkäsin.”

Materiaalin teemoja ryhmien työskentelyssä hyödynnettiin laajasti (Kuvio 4). Kymmenestä teemasta oli käytetty annettujen vastausten perusteella kahdeksaa

eri aihepiiriä. Suosituin teema oli kiusaamisen vastainen somekampanja. Vastaajista (N=7) valtaosa kertoi, että tätä teemaa oli käytetty opetuksessa (n=6). Seuraavaksi käytetyimmät teemat olivat ympäristöteko ja kansainvälinen diakonia. Lähi- ja parisuhdeväkivalta sekä elämää maahanmuuttajana -teemoja ei ollut käytetty ollenkaan.

Kuvio 4. Ohjaajien, apuohjaajien ja isosten vastaukset prosenttiosuuksina leirillä käytetyistä teemoista.

Kaikkien vastanneiden ohjaajien, apuohjaajien ja isosten mielestä diakonian virikemateriaalin työskentelyissä toteutui nuorilähtöisyys. Sanallisissa perusteluissa nousi esille esimerkiksi se, että aiheet olivat helposti lähestyttäviä ja lähellä nuoria. Myös nuorten mielipiteiden kuulemista ja sitä, että nuoret pääsivät osallistumaan tekemiseen ja toteuttaa omia ideoitaan, pidettiin nuorilähtöisyyttä vahvistavana tekijänä. Kaikki ohjaajat, apuohjaajat ja isokset olivat samaa mieltä myös siitä, että virikemateriaalin työskentelyt vahvistivat nuorten osallisuutta.

Diakoniamateriaalissa ohjaajat, apuohjaajat ja isokset pitivät hyvänä ja toimivana materiaalin ulkoasua. Ulkoasun toteutimme graafisen suunnittelun verkotyökalu Canvalla ja jaoimme sen ohjaajille PDF-tiedostona. Tämän etuna PowerPoint-esitykseen on se, että käyttäjä ei voi muuttaa asetuksia. Linkit nettisivuille ja sähköisiin materiaaleihin toimivat kuten PowerPoint-esityksessäkin.

Hyvänä pidettiin myös useita erilaisia aiheita, joita voi hyödyntää rippikoulun eri vaiheissa, sekä kattavia taustamateriaaleja, kirjallisuusvinkkejä ja -linkkejä, joiden avulla aiheisiin voi tutustua laajemmin. Erilaisille ryhmille sopivat työskentely- ja toteutustavat sekä nuorten mahdollisuus vaikuttaa työskentelytapoihin saivat myös kiitosta ohjaajilta ja isosilta. Toimimattomiksi asioiksi mainittiin yksittäiset, epäselvät merkinnät aiheeseen liittyvistä raamatunkohdista. Myös materiaalin käyttöön liittyviin ohjeisiin kaivattiin lisää selkeyttä ja tämä nähtiin myös suurimpana kehittämiskohteenä. Muita kehittämistarpeita olivat erilaisten ryhmien huomioiminen työskentelyissä, josta esimerkkinä mainittiin hiljaiselle ryhmälle suunnatut toteutukset. Myös sivujen tai diapohjien rakenteeseen toivottiin lisää yhtenäisyyttä, vaikka tähän pyrimme kiinnittämään erityistä huomiota.

Rippikoululaisista (N=47) palautekyselyyn vastasi suurin osa, noin kolme nuorta neljästä (n=35). Vastausten määrää voi pitää hyvänä otoksena talviloman rippikoululaisista. Koko Vihdin seurakunnan rippikoululaisten vuoden 2024 ikäluokasta he edustavat noin 15 prosenttia. Vastaajista noin kaksi kolmasosaa oli Actionrippikoulusta Vuokatista ja yksi kolmasosa Riuttarannasta. Päivärippikoulu-ryhmästä emme saaneet yhtään vastausta.

Rippikoululaisilta kysyttiin mielipidettä rippikoulun diakoniaopetuksesta asteikolla 0–10, jossa nolla merkitsi tylsää ja 10 mielenkiintoista. Annettujen vastausten ääripäät olivat nolla ja kahdeksan. Vastausten keskiarvo oli 4,5 ja mediaaniarvo eli keskimääräinen vastaus 5,0. Valtaosa vastanneista rippikoululaisista (n=15), piti diakoniaopetukseen liittyviä työskentelyjä mielestään etäisinä. Työskentelyjä kiinnostavina piti hieman yli viidesosa rippikoululaisista (n=8). Antoisia työskentelyt olivat neljäsosan (n=9) mielestä ja tuttu na diakoniaopetuksen työskentelyjä piti viidennes (n=7) vastanneista rippikoululaisista (N=35). Hieman alle viidennes (n=7) oli vastannut jotain muuta, joista kolme oli perustellut vastauksensa "emt", joka tarkoittaa "en mä tiedä" tai "tylsää". Kaikkiaan tähän kysymykseen annettuja vastauksia (n=45) oli enemmän kuin vastaajia (N=35). Osa rippikoululaisista oli vastannut ainakin kahteen eri vaihtoehtoon, joka tekee vastausten tulkinnasta hieman haastavaa.

Diakonian virikemateriaalin kolme mielenkiintoisinta työskentelyä (Kuvio 5) palautekyselyyn vastanneiden rippikoululaisten (N=35) mielestä olivat riippuvuudet (n=23). Toiseksi kiinnostavimpana työskentelynä pidettiin köyhyys lapsiperheissä-aihetta (n=13). Kolmanneksi mielenkiintoisimpana työskentelynä rippikoululaiset pitivät ympäristötekoa (n=12). Vähemmän kiinnostavina työskentelyinä nuoret pitivät myös yksinäisten kohtaamista (n=3) ja kansainvälistä diakoniaa (n=6). Vähiten kiinnostavana työskentelynä rippikoululaiset pitivät yhteisvastuukeräyksen ideointia (n=2).

Kuvio 5. Kolme rippikoululaisten mielestä mielenkiintoisinta työskentelyä prosenttiosuuksina vastauksista.

Rippikoululaisista reilu kolmannes (n=13) koki diakoniaan liittyneiden työskentelyiden vahvistaneen heidän kokemustaan siitä, että he voivat vaikuttaa maailmassa. Noin yksi kymmenestä (n=4) rippikoululaisista ei ollut kokenut diakonia-työskentelyn vahvistaneen heidän vaikutusmahdollisuuksiaan maailman asioihin. Valtaosa, (n=22) ei osannut sanoa ja yksi vastaaja oli valinnut vaihtoehdon jotain muuta perustelematta vastaustaan. Tämänkin kysymyksen kohdalla annettuja vastauksia (n=40) oli viisi enemmän kuin vastaajia (N=35).

Yhteiseen työskentelyyn diakoniamateriaalin äärellä koki saaneensa osallistua ja vaikuttaa enemmistö rippikoululaisista (n=25). Vastaajista alle yksi kymmenestä

(n=3) oli kokenut, että ei ollut saanut osallistua ja vaikuttaa työskentelyyn. Neljäsosa rippikoululaisista (n=9) ei osannut sanoa. Vaihtoehdon jotain muuta vastanneet (n=2). eivät olleet perustelleet vastaustaan sanallisesti. Vastauksia tähän kysymykseen oli annettu neljä enemmän (n=39) kuin oli vastaajia (N=35), joka vääristää tulosta hieman.

Tärkeäksi osaksi ryhmää itsensä oli kokenut yli kolmasosa (n=13) rippikoululaisista. Yli puolet rippikoululaisista (n=22) ei osannut sanoa, kokiko itsensä tärkeäksi osaksi ryhmässä. Hieman alle kymmenes (n=3) ei kokenut itseään tärkeäksi osaksi ryhmässä. Osa nuorista oli vastannut jotain muuta (n=2). Sanallisia perusteluja oli yksi, ”joo ja ei”. Tämänkin kysymyksen kohdalla vastauksia oli annettu viisi enemmän (n=40) kuin oli vastaajia (N=35).

Kun nuorilta kysyttiin, mitä heille jäi erityisesti mieleen diakoniasta, vastaukset jakautuivat selvästi kahteen ryhmään. Vähän alle puolessa (n=15) vastauksista viitattiin auttamiseen, hyvän tekemiseen, diakonian tärkeyteen tai maailman olosuhteiden helpottamiseen. Loput vastauksista (n=20) olivat ”en tiedä”, ”ei oikein mikään” tyyppisiä. Mielekkäämmäksi työskentelyn olisi vastanneiden rippikoululaisten mielestä tehnyt esimerkiksi hengellisyyden karsiminen ”ei koko ajan jeesusta” ja kiinnostavimmat aiheet sekä yhdessä tekemisen ja ryhmätöiden lisääminen. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että työskentely ”oli ihan mielekästä”. ”En tiedä” tai ”ei mikään”, olivat yleisimmät vastaukset myös tähän kysymykseen. Opinnäytetyön prosessia ja siihen liittyvänä kehittämistehtävänä toteutetun diakonian virikemateriaalista saatua palautetta, asetettujen tavoitteiden toteutumista ja tarkempia johtopäätöksiä käsittelemme alaluvussa 8.1.

8 POHDINTA

8.1 Opinnäytetyön tavoitteiden toteutuminen ja jatkokehitysideal

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa virikemateriaali diakoniasta Vihdin seurakunnan rippikoulutyön diakoniakasvatukseen rippikoulun työntekijöille, ohjaajille ja isosille. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on vahvistaa nuorten kokemusta osallisuudesta. Nuori saa myös kokemuksia autetuksi tulemisesta ja autajan roolin asettumisesta omassa elämässä, lähiyhteisöissä ja koko ympäröivässä maailmassa luomakuntaa unohtamatta. Lähtökohtana prosessissa on ollut ulkopuolisuuden ehkäiseminen ja rippikouluun osallistuvien nuorten osallisuuden sekä vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen diakonian virikemateriaalin työskentelyjen avulla. Tavoitteiden toteutumisen arvioimiseksi ja virikemateriaalin kehittämiseksi, materiaalia pilotoitiin Vihdin seurakunnan talvilomaviikon 2024 rippikouluissa. Virikemateriaalin sisällöistä, käytettävyydestä ja kehittämisehdotuksista kysyttiin palautetta rippikoulujen ohjaajilta, apuohjaajilta ja isosilta sekä rippikoululaisilta. Palautekyselyt toteutettiin Webropol-kyselynä. Palautekyselyjen tulokset esiteltiin luvussa 7.3.

Ohjaajilta, apuohjaajilta ja isosilta saadun palautteen perusteella virikemateriaali osoittautui rakenteeltaan selkeäksi ja helppokäyttöiseksi. Ohjaajien, apuohjaajien ja isosten antamassa palautteessa pidettiin hyvänä virikemateriaalin monipuolisia työskentelyvaihtoehtoja, joita on mahdollista soveltaa erilaisille ryhmille. Opinnäytetyömme tiiviin aikataulun ja toteutustavassa tehtyjen muutosten vuoksi ohjaajat saivat virikemateriaalin käyttöönsä vasta talviloman rippikouluja edeltävällä viikolla. Aikaa virikemateriaaliin perehtymiseen ja sen työskentelyjen nivomiseen osaksi rippikoulujen ohjelmaa oli niukasti. On todennäköistä, että tästä syystä esimerkiksi päivärippikoulussa virikemateriaalia ei käytetty ollenkaan. Tiukka aikataulu on varmasti vaikuttanut osaltaan myös siihen, että isosten rooli työskentelyjen toteuttamisessa leireillä on jäänyt ohueksi ja isosilta saatujen vastausten määrä jäi pieneksi.

Edellä mainituista haasteista huolimatta ohjaajien, apuohjaajien ja isosten antaman palautteen mukaan virikemateriaalia on hyödynnetty talviloman rippikoulu-leirien työskentelyssä monipuolisesti. Kymmenestä erilaisesta työskentelystä on käytetty tai ainakin sivuttu kahdeksaa eri teemaa. Tästä voi päätellä, että virikemateriaalia on sovellettu osana rippikoulun eri aihepiirien käsittelyä. Tämä viestii diakonisten teemojen olleen läsnä läpileikkaavasti koko leirin ajan. Yksi virikemateriaalille asetusta tavoitteista oli, että diakoniakasvatus rippikoulussa ei jäisi irralliseksi osaksi vaan diakoninen näkökulma on luonteva osa kaikkea rippikoulussa tapahtuvaa oppimista.

Rippikoululaiset olivat antaneet ääniä kaikille kymmenelle työskentelylle, kun kysyttiin kolmea mielenkiintoisinta työskentelyä. Tämä vahvistaa osaltaan sitä näkemystä, että virikemateriaaliin valitut aiheet kiinnostavat ja koskettavat nuorten elämää jollain tasolla. Toisaalta 43 prosenttia vastanneista rippikoululaisista koki diakoniaopetuksen työskentelyt itselleen etäisiksi. Selvää syytä emme tähän risitiiritaan pysty esittämään. Kyselylomakkeen kysymyksiin olisimme voineet kiinnittää enemmän huomiota johdonmukaistamalla kysymyksiä ja määritelmällä asioita siten, että rippikoululaiset olisivat ymmärtäneet kysymysten yhteyden toimintaan paremmin. Myös nuorten omia ideoita ja vaikutusmahdollisuuksia materiaaliin tuleviin teemojen ja työskentelyiden osalta olisi voinut hyödyntää enemmän osana materiaalin kehittämistä.

Kaikkien palautekyselyyn vastanneiden ohjaajien, apuohjaajien ja isosten mielestä virikemateriaalissamme toteutui nuorilähtöisyys. Suuri Ihme–Rippikoulu-suunnitelma 2017 mukaan nuoret ovat rippikoulun ytimessä ja rippikoulu on heitä varten (Kirkkohallitus, 2017, s. 22.) Palautteessa todettiin, että nuoret otettiin mukaan ja heidän mielipiteitään kysyttiin ja kuultiin. Kaikki ohjaajat, apuohjaajat ja isokset oli yhtä mieltä myös siitä, että virikemateriaalin työskentelyt vahvistivat nuorten osallisuutta. Tämän väittämän kohdalla osallisuutta ei ollut määritelty kyselylomakkeessa eikä tähän kysymykseen pyydetty myöskään sanallisia perusteluja. Epäselväksi jää, mitä ja miten vastaajat ovat osallisuuden ymmärtäneet. Luvussa 2.3 osallisuus on määritelty kuulumisena yhteisöön, toimimisena yhteisössä ja kokemuksena yhteisöllisyydestä (Nivala & Ryyänen, 2019, s. 139).

Jotakin osallisuudesta on kuitenkin palautekyselyiden perusteella toteutunut talvilomaripareiden diakoniatyöskentelyissä. Rippikoululaisista lähes kaksi kolmasosaa, 71,4 prosenttia, tunsivat osallistuneensa ja voineensa vaikuttaa yhteiseen työskentelyyn. Itsensä tärkeäksi osaksi ryhmää oli kokenut 37 prosenttia rippikoululaisista ja 63 prosenttia ei osannut sanoa, oliko tärkeä osa ryhmää. Tämän väittämän kohdalla rippikoululaiset ovat voineet mieltää ryhmän hyvin eri tavoin. Osalle ryhmä on voinut tarkoittaa esimerkiksi koko rippikouluryhmää ja osalle taas isosryhmää tai muuta leirin aikana toiminutta pienryhmää. Ulkopuolisuuden kokemuksesta ei kysytty palautekyselyssä suoraan. Osallistumisen ja vaikutusmahdollisuuksien sekä itsensä tärkeäksi osaksi ryhmää kokeneiden vastaajien määrästä voidaan kuitenkin päätellä, että osallisuutta ja ryhmään kuulumisen kokemuksia on ollut enemmän kuin kokemuksia ulkopuolisuudesta.

Vaikka ohjaajien, apuohjaajien ja isosten antama palaute oli pääsääntöisesti myönteistä, löytyy virikemateriaalista myös kehitettävää. Palautteesta nousi esille toivomus valmiiden työskentelymallien lisäämisestä erilaisille ryhmille. Hiljainen ja passiivinen ryhmä kaipaa toisenlaista työskentelytapaa kuin puhelias ja aktiivinen ryhmä. Joidenkin teemojen ja niihin liittyvien työskentelyn osalta kaivattiin yksityiskohtaisempaa ja selkeämpää ohjeistusta. Vastauksista ei kuitenkaan käynyt ilmi, mihin materiaalin teemoihin tai työskentelyihin tällä viitattiin. Tämä seikka olisi pitänyt huomioida palautekyselyn lomakkeessa niin, että vastaajat olisi ohjattu erittelemään havaitsemiaan kehittämistarpeita yksityiskohtaisemmin.

Rippikoululaiset toivovat materiaaalilta kiinnostavampia aiheita sekä enemmän yhdessä tekemistä ja ryhmätyöskentelyä. Kuvio 5 voidaan nähdä, että nuoria kiinnostivat eniten riippuvuuksiin, lapsiperheiden köyhyyteen ja ympäristöön liittyvät teemat. Jos tätä verrataan toteutuneisiin työskentelyihin (Kuvio 4), vaikuttaa siltä, että nuoret eivät ole päässeet vaikuttamaan käsiteltävien teemojen valintaan. Diakonian virikemateriaalin yhtenä lähtökohtana oli nimenomaan tuottaa ryhmän yhdessä toteuttamaa konkreettista diakoniaa ja painottaa toiminnallisia työskentelytapoja. Tämä tavoite ei toteutunut rippikoululaisten palautteen perusteella toivotulla tavalla. On todennäköistä, että tähän tavoitteeseen olisi päästy paremmin, mikäli virikemateriaali olisi ollut ohjaajien käytettävissä aikaisemmassa vaiheessa. Näin heille olisi jäänyt enemmän aikaa miettiä työskentelyiden

toteutusta ja nuoret olisivat päässeet vaikuttamaan toteutusten suunnitteluun enemmän. Tämä voi selittää myös sen, että osaa teemoista, kuten lähi- ja parisuhdeväkivalta tai elämää maahanmuuttajana -aihepiirejä ei käytetty lainkaan. On myös mahdollista, että rajaukset käsiteltävien teemojen valinnassa ovat perustuneet ohjaajien käytössä olleeseen tietoon leirille osallistuvien nuorten taustasta ja elämäntilanteesta.

Olemme kuulleet prosessin aikana Vihdin seurakunnan rippikoulutyötä tekevien työntekijöiden palautetta ja toiveita niin materiaalin sisällöstä kuin sen toteutuksesta ja huomioineet sen materiaalin toteutuksessa. Materiaalia käyttäneiden työntekijöiden ja ohjaajien huomiot ja palautteet ovat ensiarvoisen tärkeitä, jotta materiaalia voi tulevaisuudessa kehittää vielä enemmän ohjaajia ja nuoria palvelevaksi. Kokonaisuutena kehittämistehtävän ämme tuotettu virikemateriaali diakoniasta Vihdin seurakunnan ripareille vastasi saadun palautteen perusteella pääosin sille asetettuja tavoitteita. Palautteen pohjalta tehtävien muutosten ja materiaalin viimeistelyn jälkeen materiaalin käytettävyys ja selkeys paranevat. Eriyistä huomiota on kiinnitettävä työskentelyjen ohjeistuksiin, joissa on selvästi vielä kehitettävää.

8.2 Ammatillinen kasvu

Opinnäyteprosessi on ollut opettava ja antoisa. Saimme lisää ymmärrystä diakonia- ja rippikoulutyöstä, nuorten elämään liittyvistä haasteista ja ilmiöistä ja kehittämistyöhön painottuvan opinnäytetyön tekemisen eri vaiheista. Olemme tehneet runsaasti tiedonhakua ja kriittinen tutkimustiedon tarkastelu on kulkenut mukana läpi kehittämistyön ajan. Prosessi on vahvistanut suunnitelmallisuuteen ja organisoimiseen liittyviä taitoja, joustavuutta muutoksiin sopeutumiseen sekä pitkäjänteisyyttä ja resilienssiä useita kuukausia kestävässä projektissa. Vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitomme ovat kehittyneet Vihdin seurakunnan työntekijöiden kanssa käydyissä moniammatillisissa keskusteluissa sekä yhdessä etsiessämme ratkaisuja raportin kirjoittamisen haasteisiin ja materiaalipaketin toteutusten suunnitteluun. Opinnäytetyön tekeminen yhdessä on ollut mielekästä, sillä yhteistyömme on sujunut hyvin ja olemme yhdessä voineet peilata ajatuksia sekä etsiä

ja löytää kompromisseja. Nämä opinnäytetyössä vahvistuneet taidot ovat ammatillisesti arvokkaita ja hyödyllisiä työelämässä kohdatessa monenlaisia haasteita ja tilanteita.

Sosionomin työhön kuuluu yksilöiden, asiakasryhmien ja yhteisöjen ohjaaminen voimavaraisten sekä tavoitteellisuus ja osallisuuden tukeminen palveluprosessien suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Osallistumisen ja osallisuuden mahdollisuuksien vahvistaminen ovat osa sosionomin asiakastyön osaamisen vaatimuksia. (Diakonia-ammattikorkeakoulu, i.a.) Nämä seikat olemme ottaneet huomioon opinnäytetyötä tehdessä. Nuorten osallisuuden tukemisen näkökulma on kulkenut alusta asti mukana suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Olemme huomioineet erilaiset oppijat ja ryhmät, ja olemme laatineet paketin teemojen yhteyteen linkkejä ja työskentelyvaihtoehtoja sisältävän lisämateriaaliosion. Samankaltainen työskentely ei välttämättä sovellu kaikille, joten vaihtoehtoisten työskentelyiden tarjonta on tukena pienryhmien vetämisessä.

Keskustelut Vihdin seurakunnan työntekijöiden kanssa ovat olleet merkittävässä roolissa, sillä heidän esiin tuomat toiveet ja tarpeet virikemateriaalista ovat ohjanneet ajatuksiamme ja tekemistämme teorian rinnalla. Kumppanuuslähtöinen asiakastyön menetelmien, työkäytänteiden ja palveluprosessien kehittäminen ovat sosionomin tutkimuksellista kehittämis- ja innovaatio-osaamista (Diakonia-ammattikorkeakoulu, i.a.). Olemme pystyneet nopeallakin aikavälillä tekemään isoja muutoksia materiaaliin. Kyky adaptoitua nopeasti muutokseen on enenevässä määrin tärkeä työelämässä tarvittava taito. Sosionomin on osattava sovittaa yhteen palveluita tarvelähtöisesti ja toimia muutoksen eteenpäin viejänä (Diakonia-ammattikorkeakoulu, i.a.).

Diakonian viranhaltijan tehtäväosaamiseen kuuluu hädässä ja haavoittuvassa asemassa olevien kokonaisvaltainen auttaminen ja tukeminen, luovuttamattoman ihmisarvon puolustaminen sekä vaikuttaminen ihmisten elinolosuhteiden sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.). Valitsimme opinnäytetyön viitekehyksiksi ulkopuolisuuden ehkäisyn ja osallisuuden vahvistamisen näkökulmat. Jokainen nuori on ainutlaatuinen ja arvokas. Yhtenä tavoitteenamme on ollut tukea nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia pyrkimällä

luoda turvallinen tila, jossa voi rohkeasti tuoda omia ajatuksia esiin eri diakonian teemojen äärellä kunnioittavassa ja hyväksyvässä ilmapiirissä. On tärkeää, että nuorten osallisuutta vahvistetaan, ja että heissä syntyy luottamusta kokea pystyvänään vaikuttamaan asioihin ja epäoikeudenmukaisuuteen yhteiskunnassa.

Diakonian viranhaltijan vuorovaikutusosaamisessa keskeisenä tavoitteena on vuorovaikutuksen esteiden poistaminen ja saavutettavuuden tukeminen. Vuorovaikutusosaaminen edellyttää kykyä rakentaa turvallista tilaa ja dialogista ilmapiiriä, kohdata ihmisen syvää hätää ja taitoa toimia tilannetajuisesti ja myötätuntoisesti. Lisäksi tarvitaan taitoa ottaa puheeksi vaikeaksi koettuja asioita ja tukea ihmistä niiden käsittelyssä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, i.a.) Virikemateriaaliin valitut nuoria koskevat haasteet ja ilmiöt voivat tulla lähelle monia rippikoululaisia. Olemme halunneet olla sensitiivisiä, jotta teemoja pystytään käsittelemään nuorten kanssa riittävän etäältä. Yksinäisyyttä on esimerkiksi käsitelty vanhusten näkökulmasta ja riippuvuuksia käsiteltävässä osiossa on työskentelyssä käytetty draaman pääosassa keski-ikäistä päihteidenkäyttäjää nuoren sijasta. Ammatillisesti on tullut syvenevää ymmärrystä ja taitoa vaikeiden teemojen ja ilmiöiden käsittelystä ja lähestymiskulmasta erityisesti nuorten kanssa.

Luovuttamattoman ihmisarvon syvyys ja sen puolustaminen aina ja kaikkialla liittyy myös diakonian viranhaltijan tehtäväkuvaukseen. Teologinen ja arvo-osaaminen edellyttävät kykyä asettua toisen ihmisen asemaan ja vahvistaa ihmisarvoa. Lisäksi taito välittää ja tehdä näkyviin pyhän läsnäoloa ja sanoittaa kirkon uskoa ja oppia eri tilanteissa kuuluu diakonian tehtäväosaamiseen. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, i.a.). Nämä asiat ovat vahvasti esillä rippikoulussa. Olemme prosessin aikana syventyneet rippikouluopetukseen ja -työhön. Olemme materiaalissa sanoittaneet diakonian merkitystä niin yksittäisen kristityn elämässä kuin koko seurakunnan yhteisenä tehtävänä ja tuoneet esiin kristittyjen vastuuta lähimmäisistä tapauskertomusten ja työskentelyiden kautta.

Sosionomin on osattava toimia tutkimus- ja kehittämistyön eettisten ohjeiden ja periaatteiden mukaisesti. Osaamisedellytyksiin sisältyy johtamis-, työyhteisö- ja yrittäjyysosaamista, kuten itsensä johtamista, työyhteisön hyvinvoinnin edistämistä ja työn laadun, tulosten ja vaikutusten arvioimista. (Diakonia-

ammattikorkeakoulu, i.a.) Näitä osaamisalueita on opinnäytetyöprosessi vahvistanut ja kehittänyt meissä. Olemme pyrkineet parhaamme mukaan toimimaan eettisten periaatteiden mukaisesti ja reflektoineet yhdessä työn eettisyyttä ja luotettavuutta. Olemme oppineet etsimään tutkimus- ja teorian tietoa ja käsittelemään sitä sekä luomaan kyselyitä Webropol-työkalun avulla ja analysoimaan tietoa saaduista tuloksista. Myös itsestä ja jaksamisesta huolehtiminen on ollut tärkeässä roolissa opinnäytetyön prosessin aikana. Olemme pitäneet huolta riittävästä vapaa-ajan määrästä, mikä on tukenut työn tekemistä.

8.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Olemme noudattaneet opinnäytetyöprosessin aikana hyvän tieteelliseen käytännön peruseriaatteita, joihin kuuluvat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto sekä toteuttaneet hyviä tieteellisiä menettelytapoja (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023, s. 11). Yksityisyyden suojasta säädetään Suomessa useassa eri laissa, kuten Suomen perustuslaissa (731/1999), laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), laissa yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004) ja tietosuojalaissa (1050/2018) sekä EU:n yleisessä tietosuojasetuksessa (679/2016). Opinnäytetyötä raportoidessa olemme huomioineet yksityisyyden suojan toteutumisen ja mahdollisen muiden henkilöiden välillisen tunnistamisen tutkimukseen osallistuneiden kautta. (Ammattikorkeakoulujen rehtori-neuvosto, Arene, 2020, s. 13.) Kehittäjinä olemme olleet vastuussa kohdehenkilöiden anonymiteetin toteutumisesta (Toikko & Rantanen, 2009, s. 129). Palautekyselyistä saatua materiaalia on käytetty raportissamme niin, että yksittäistä vastaajaa ei voida tunnistaa vastausten perusteella. Opinnäytetyötä varten emme keränneet sellaista tietoa, joka ei ole ollut kehittämistehtävän ja siitä kirjoitetun raportin kannalta välttämätöntä.

Sovimme tammikuun 2024 tapaamisessa, että Vihdin seurakunnan diakoniatyöntekijät Ayda Meskanen ja Päivi Savolainen-Kauppila suunnittelevat virikemateriaaliin pitkän asiakastyön kokemuksen pohjalta kuvitteellisia, mutta todellista elämää kuvaavia tapaukskertomuksia, jotka voisivat hyvinkin olla aitoja. Olemme kirjoittaneet siitä luvussa 8.2. Kiinnitimme erityistä huomiota, ettei mitään

tapauskertomusta voisi yhdistää kehenkään henkilöön ja nimet olivat keksittyjä. Eettisiin periaatteisiin sisältyy tutkittavien ihmisarvon, yksityisyyden, itsemääräämisoikeuden ja muiden oikeuksien kunnioittaminen. Ihmisille, yhteisöille ja muille tutkimuskohteille on vältettävä mahdollisia koituvia haittoja, vahinkoja ja riskejä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, s. 7.) Halusimme olla huolellisia, ettei ketään voisi tapauskertomuksesta tunnistaa ja ettei eettistä vahinkoa seuraisi kenellekään diakoniatyöntekijän vastaanotolla käyneellä.

Diakin tutkimuseetiikkaan kuuluu opinnäytetyöraportin tarkastaminen plagiointitunnistusjärjestelmässä Urkund-ohjelmassa (Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2022). Perustiedot tieteellisestä kirjoittamisesta ja viittauskäytännöistä ovat hyvän tieteellisen käytännön edellytyksiä (Arene, 2020, s. 23). Pidimme huolta, että viittasimme huolellisesti erilaisiin teksteihin ja julkaisuihin ja erotimme omat pohdinnat lähteistä. Viittaamalla muiden teksteihin asianmukaisella tavalla, annetaan kirjoittajien saavutuksilleen kuuluva arvo ja kunnioitetaan heidän työtään (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023, s. 14).

Kun tutkimuksen kohteena on organisaatio, organisaation toiminta tai sen edustajat, hyvään tutkimustapaan kuuluu pyytää organisaatiolta tutkimuslupa. Tarvitavista luvista sovitaan viimeistään opinnäytetyösopimusta tehdessä. Vaikka kohdeorganisaatio myöntää tutkimusluvan, on osallistumisesta haastatteluun tai kyselyyn jokaisen tutkittavan päätettävä ja annettava suostumuksensa henkilökohtaisesti. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto, Arene, 2020, s. 21.) Opinnäytetyösopimus tehtiin Vihdin seurakunnan kanssa ennen suunnitelman toteuttamista. Vihdin seurakunta ei edellyttänyt meiltä tutkimusluvan hakemista.

Opinnäytetyömme eettisyyttä arvioitaessa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että toinen opinnäytetyömme tekijöistä työskentelee Vihdin seurakunnassa johtavana nuorisotyönohjaajana ja on työnsä kautta mukana Vihdin seurakunnan rippikoulujen suunnittelussa, toteuttamisessa ja kehittämisessä. Tämän sidonnaisuuden esille tuominen on tärkeää kehittämisprosessin ja opinnäytetyön raportin eettisyyden kannalta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023, s. 14). Olemme pyrkineet tarkkuuteen siinä, että emme perusta valintojamme tai johtopäätöksiämme oletuksiin tai hiljaiseen tietoon. Puolueettomuuden ja luotettavuuden

varmistamiseksi nojautumme valinnoissamme ja johdopäätöksissämme ajankoh-
taiseen tutkimukseen, teoreettiseen tietoon ja palautekyselyistä saatuihin tulok-
siin. Myös opinnäytetyötä ohjanneiden Vihdin seurakunnan viranhaltijoiden
kanssa käymämme keskustelut ovat ohjanneet valintojamme.

Kodissa ja perheessä vallitseva todellisuus voi olla joillekin nuorille hyvin kipeä
asia (Kirkkohallitus, 2017, s. 28). Nuoret tulevat rippikouluun erilaisista taustoista.
Siksi opinnäytetyönä toteuttavan diakoniatyön materiaalin tulee olla yksilöä ja eri-
laisuutta kaikin tavoin arvostavaa ja kunnioittavaa. Olemme pyrkineet osoitta-
maan arvostusta niin kollegoita ja tieteellisen toiminnan osapuolia kuin tutkittavia
henkilöitä ja kohteita sekä yhteiskuntaa, ekosysteemejä, ympäristöä ja kulttuuri-
perintöä kohtaan (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023, s. 13). On huomioi-
tava, että jotkut diakoniaan liittyvät aiheet voivat herättää nuorissa kipeitä tun-
teita, jolloin on tarjottava apua tuen saamiseen, kuten keskusteluapua. Erilaisiin
vähemmistöihin ja ihmisryhmiin liittyvät tiedot ja opinnäytetyössä käyttämämme
lähteet ovat olleet luotettavia ja ajantasaisia. Stereotyyppisiä yleistyksiä ja lei-
maamista on vältetty. Ennakkoluulot ja vihamieliset asenteet aiheuttavat vähem-
mistöstressiä ja voivat synnyttää sitä kokevissa syrjinnän pelkoa, vaikeutta tun-
nistaa ja puolustaa omia rajoja, sisäistettyä itsesyrjintää, kokemusta näkymättö-
myydestä sekä arvottomuuden tunnetta ja häpeää (Nuorten mielenterveysseura-
Yeesi ry, 2022).

Kehittämistoiminnan luotettavuuteen liittyi joitakin ongelmia. Identtisen ryhmäpro-
sessin aikaansaaminen erilaisissa ryhmissä ei ollut varmaa, vaikka ryhmien ulkoi-
set puitteet ja tehtävänanto pysyivät muuttumattomina. Ryhmäprosessiin ovat
vaikuttaneet yksilölliset, kulttuuriset ja yhteisölliset tekijät. (Toikko & Rantanen,
2009, s. 123.) Tätä on käsitelty myös luvussa 8.2. Palautekyselyistä saatuihin
vastauksiin kohdistui myös validiteettiongelma. Kyselylomakkeiden mittareiden
ja niitä ohjanneiden käsitteiden yhteys on saattanut jäädä vastaajille epäselväksi
(Toikko & Rantanen, 2009, s. 123). Olisimme voineet kiinnittää tarkempaa huo-
miota kysymysten asetteluun ja termien määrittelyyn, jotta kysymykset olisivat
olleet mahdollisimman hyvin ja selkeästi tulkittavissa.

Tulosten luotettavuutta arvioitaessa on syytä huomioida, että diakonian virikemateriaalia koekäytti hyvin pieni joukko rippikoulujen ohjaajia, apuohjaajia ja isosia. Kolme isosta vastasi palautekyselyyn viidestätoista. Syy isosten vähäiseen vastausmäärään liittyy siihen, että yhdessä materiaalia pilotoineista rippikouluista isokset eivät osallistuneet virikemateriaalin kokeiluun ollenkaan. Kehittämistoiminnan aineisto jäi hyvin suppeaksi (Toikko & Rantanen, 2009, s. 123), eikä se siksi anna kattavaa kuvaa työskentelyä ohjanneiden ohjaajien apuohjaajien ja isosten virikemateriaalin käyttökokemuksista. Kehittämistoiminnassa nostetaan usein esiin onnistumiset ja saavutetut tulokset (Toikko & Rantanen, 2009, s. 128). Pyrkimyksemme on ollut tehdä myös kehittämistoimintamme haasteet näkyviksi niin, että ne voidaan ottaa huomioon virikemateriaalin viimeistelyssä ja jatkokehittämisessä sekä materiaalin mahdollisessa hyödyntämisessä muiden seurakuntien rippikouluissa tapahtuvassa diakoniakasvatuksessa. Tämä edistää aineiston avoimuutta ja jatkokäyttöä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023, s. 13).

LÄHTEET

- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene (2020). Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Arene. <http://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>
- Arseneault, L. (2018). Annual Research Review: The persistent and pervasive impact of being bullied in childhood and adolescence: implications for policy and practice. *J Child Psychol Psychiatr*, 59(4), 405–421. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12841>
- Erikson, E. H. (1968). Identity: Youth and crisis (No. 7). WW Norton & Company.
- Fowler, J. & Dell, M. (2006). Stages of faith from infancy through adolescence: Reflections on three decades of faith development theory. Teoksessa Roehlkepartain, E., King, P., Wagener, L. & Benson, P. *The handbook of spiritual development in childhood and adolescence* (s. 34). SAGE Publications.
- Gothóni, R., Helosvuori, R., Kuusimäki, K. & Puuska, K. (2012). Kantakaa toisenne kuormia. *Diakoniatyön perusteet ja käytäntö*. Kirjapaja.
- Gothóni, R., Kolkka, M., Hyväri, S., & Vuokila-Oikkonen, P. (2016). Päivittänyt Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen (2020). *Työelämälähtöinen osallistava kehittäminen*. <https://libguides.diak.fi/c.php?g=670543&p=4760639#s-lg-box-15268691>
- Hammarén, S., Hietaniemi, M., Kainulainen, S., & Kalanti, M. (2022). *Diakonia-barometri. Muuttuva ja muuttava diakonia*. Suomen evankelis-luterilainen kirkko. <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4309>
- Helenius, J. & Kivimäki, H. (21.9.2023). *Lasten ja nuorten hyvinvointi - Kouluterveyskysely 2023*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 29.2.2024 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147270/Lasten%20ja%20nuorten%20hyvinvointi%20Kouluterveyskysely%202023%20Tilastoraportti%2048_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Helin, M., Hiilamo, H. & Jokela, U. (2010). *Diakoniatyö. Asiakkaan palveluksessa*. Edita.
- Hiilamo, H., Sariaslan, A. & Aaltonen, M. (2022). Miten ehkäistä nuorten syrjäytymistä? *Yhteiskuntapolitiikka*. 87(4), 441–446. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/145189/YP2204_Hiilamoym.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hintikka, K. (2022). Diakonia lähellä ja kaukana. Teoksessa Huhanantti, S. & Wallenius, W. (toim.) 2022. *Diakonia. Nyt. Näkökulmia vaikuttavaan auttamistyöhön*. (s. 213–218). Kirjapaja.
- Huhanantti, S. & Wallenius, W. (toim.) 2022. *Diakonia. Nyt. Näkökulmia vaikuttavaan auttamistyöhön*. Kirjapaja.
- Häkkinen, T. (2018). Sosiaalipedagogisia lähtökohtia freirelaisittain. Teoksessa Valtonen, M. (toim.) *Yhteisöpajat osallisuuden, oppimisen ja muutoksen mahdollistajina*. (s. 30–41). Diakonia-ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/152244/Diak_Ty-oelama_15_verkko.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Häkkinen, T. (2021a). Nuorisotyön sosiaalipedagogiikka ja osallisuutta tukeva kasvatuseritys. Teoksessa Kauppila, H. (toim.), *Kasvu vapautteen – nuorten rinnalla seurakunnassa* (s. 175–188). Kirjapaja.
- Häkkinen, T. (2021b). Vapauttava ja uudistava kristillinen kasvatuseritys. Teoksessa Kauppila, H. (toim.) *Kasvu vapautteen. Nuorten rinnalla seurakunnassa*. (s. 11–20). Kirjapaja.
- Hänninen, M. & Wahlroos, A. (2010). *Rippikoulun punainen lanka. Diakoniakasvatuseritys Mikkelin hiippakunnan seurakuntien rippikoulutyössä* [Opin- näytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. <https://um.fi/URN:NBN:fi:amk-2010112415451>
- Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Shneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitost. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf
- Junttila, N. (13.01.2022). *Lasten ja nuorten yksinäisyys on lisääntynyt jo pitkään – pandemia on heikentänyt tilannetta entisestään*. Saatavilla

1.2.2024 <https://www.utu.fi/fi/ajankohtaista/uutinen/lasten-ja-nuorten-yksinaisyys-on-lisaantynyt-jo-pitkaan-pandemia-on>

- Junttila, N. (2022). *Yksinäisyyden monet kasvot*. Tammi.
- Kainulainen, P. (2007). Kansainvälinen diakonia kirkon jumalanpalveluksessa ja muussa spritualiteetissa. Teoksessa Kari Latvus & Antti Elenius (toim.), *Auttamisen teologia* (s.219–227). Kirjapaja.
- Kallio, J. & Hakovirta, M. (toim.) 2020. *Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus*. Vastapaino.
- Kaski, S. & Nevalainen, V. (2017). *Jo riittää. Irti kiusaamisesta ja kiusaajista*. Kirjapaja.
- Kautonen, I. (2014). *Autan, palvelen, rakastan - jaa mää vai? Oppituntimateriaali diakoniasta rippikouluun* [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201402122263>
- Keskinen, J. (2021). *Rippikoulumateriaalia diakoniatyölle. Oppimateriaali diakoniatyölle* [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021090417429>
- Kirkkohallitus. (2016). *Isoja ihmeitä – Isostoiminnan linjaus 2016*. Kirkkohallitus. Saatavilla 16.9.2023 <https://evl.fi/documents/1327140/39461555/Isoja+ihmeita%20-%20Isostoiminnan+linjaus+2016/2f33ba1b-73cf-5d5e-abba-dea671c432ef>
- Kirkkohallitus. (2017). *Suuri Ihme – Rippikoulusuunnitelma 2017*. Kirkkohallitus. Saatavilla 13.2.2023 <https://evl.fi/documents/1327140/39461555/Suuri+Ihme+-+Rippikoulusuunnitelma+2017.pdf/758d0926-f7b9-3e63-bc2b-93ffaab30f90?t=1549006812000>
- Kirkkohallitus. (2021). *Että kukaan ei jää yksin - Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatuksen ulkopuolisuuden ehkäisyn suuntaviivat*. Kirkkohallitus. Saatavilla 24.8.2023 <https://evl.fi/documents/1327140/0/ETT%20-%20KUKAANEIJAAYKSIN+Ulkopuolisuuden+ehka%20-%20isyn+suuntaviivat+2021+hyv%20-%20ksytty+t%20-%20ysistunossa.pdf/61c8bf98-f67e-3bbc-f8d5-968d811e7b03?t=1608546639774>
- Kirkkohallitus. (2021). *Polku–Vauvasta aikuiseksi seurakunnan yhteydessä*. Kirkkohallitus.

- Kiuru. (2023). Nuoruus elämänvaiheena. Teoksessa Pulkkinen, L., Ahonen, T. & Ruoppila, I. (toim.), *Ihmisen psykologinen kehitys* (s. 182–242). PS-Kustannus.
- KJ 657/2021. Kirkkojärjestys 11.11.2021/657 v. 2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2023/20230657#L3P18>
- Kopperi, K. (2015). *Ristin rakkaus*. Kirjapaja.
- Kujala, M. (2013). Ihmisen biologisen perustan ja ympäristön vuorovaikutus sosiaalisessa käyttäytymisessä - aivotutkimuksen näkökulma. Teoksessa *Aivot ja etiikka. Mikä kannustaa toimimaan eettisesti?* (s. 17–24). ETENE. <https://etene.fi/documents/66861912/66865163/ETENE-julkaisuja+37+Aivot+ja+etiikka+-+mik%C3%A4+kannustaa+toimimaan+eettisesti.pdf/31ac4c5b-fd93-426b-8791-91a646ab2c70/ETENE-julkaisuja+37+Aivot+ja+etiikka+-+mik%C3%A4+kannustaa+toimimaan+eettisesti.pdf?t=1439805633000>
- L 1285/2016. Nuorisolaki. 21.12.2016/1285 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
- L 652/2023. Kirkkolaki 1.7.2023/652. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230652#Pidm45809188236672>
- Leppihalme, E. (2022). Vaikuttamisen mahdollisuuksia ja kompastuskiviä diakoniatyössä. Teoksessa Huhanantti, S. ja Wallenius, V. (toim.), *Diakonia. Nyt. Näkökulmia vaikuttavaan auttamistyöhön* (s. 40–53). Kirjapaja.
- Malkavaara, M. (2007). Historiallinen näkökulma kansainvälisen diakonian teologiaan. Teoksessa Latvus, K. & Elenius, A. (toim.), *Auttamisen teologia* (s. 195–208). Kirjapaja.
- McFeeters, M., Hammond, M. & Taylor, B.J. (2022). Christian faith-based youth work: systematic narrative review. *Journal of Beliefs & Values: Studies in Religion & Education*. 43(4), 448-460. <https://doi.org/10.1080/13617672.2021.1991645>
- Nivala, E. & Ryyänen, S. (2019). *Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa*. Gaudeamus.

- Nuorisotutkimusseura ry. (30.5.2023). *Pandemia lisäsi eriytymistä nuorten ta-
loudellisissa tilanteissa*. Saatavilla 17.4.2024 <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma95>
- Nuorten mielenterveysseura–Yeesi ry. (30.6.2022). *Älä oletta, anna tilaa ja ole tukena - kuinka purkaa normeja ja vähemmistöstressiä?*
<https://www.yeesi.fi/ajankohtaista/blogi/?newsid=111&news-title=%C3%84%C3%A4+oletta%2C+anna+tilaa+ja+ole+tukena+-+kuinka+purkaa+normeja+ja+v%C3%A4hemmist%C3%B6stressi%C3%A4%3F>
- Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., & Ruoppila, I. (2014). *Ihmisen psykologinen kehitys*. PS-kustannus.
- Ojala, M. (2021). *To trust or not to trust? Young people's trust in climate change science and implications for climate change engagement*. *Children's Geographies*, 19(3), 284-290.
<https://doi.org/10.1080/14733285.2020.1822516>
- Pessi, A.B., Martela, F., Paakkanen, M. & Aaltonen, T. (2017). *Myötätunnon mullistava voima*. PS-Kustannus.
- Pihkala, P. (2017). *Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo*. Kirjapaja.
- Pihkala, P., Sangervo, J. & Jylhä, K.M. (2021). Nuorten ilmastoahdistus ja ympäristötunteet. Teoksessa T. Kiilakoski (toim.), *Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021* (s. 95–117). Nuorisotutkimusseura.
<https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2022/03/nuorisobarometri-2021-web.pdf>
- Pirkanen, H. & Raitasalo, H. (2021). Nuorten rikollisuus vanhemman päihdeongelmien ja muiden huono-osaisuustekijöiden valossa. Teoksessa J. Järvinen-Tassopoulos & H. Pirskanen (toim.), *Riippuvuus perheessä* (s. 102–119). Gaudeamus.
- Porkka, J. & Pulkkinen, J. (2023). *Rippikoulukysely 2023 ja kv-rippikoulututkimus 2022*. [PowerPoint-diat] <https://evl.fi/plus/wp-content/uploads/sites/3/2023/11/Porkka-ja-Pulkkinen-Rippikoulukehittajat-2023-Turussa.pdf>
- Porkka, J. & Valtonen, M. (2021). Lapsen ja nuoren uskonnollinen kehitys ja sen tukeminen. Teoksessa H. Kauppila (toim.), *Kasvu vapauteen: Nuorten rinnalla seurakunnassa* (s. 115–131). Kirjapaja.

- Pruuki, L. (2010). *Rippikoulun pikkujättiläinen*. Kirjapaja.
- Pulkkinen, J. (2022). *Rippikoulukyselyn tulokset 2022*. Kirkkohallitus. [Power-Point-diat] https://evl.fi/documents/1327140/0/Rippikoulukyselyn+tulokset_2022+%281%29.pdf/249789fe-96f7-3ef6-42b7-f2e9a7503225?t=1664171420980
- Raamattu. (1992). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Kirjapaja.
- Rikksentorjuntaneuvosto. (i.a.). *Seurusteluväkivalta*. Saatavilla 17.4.2024. <https://rikksentorjunta.fi/seurusteluvakivalta>
- Rikosuhripäivystys. (i.a.). *Lähisuhdeväkivalta voi koskettaa jokaista*. Saatavilla 17.4.2024 <https://www.riku.fi/erilaisia-rikoksia/lahisuhdevakivalta/>
- Ritokoski & Porkka. (2021). Mikä leirielämässä viehättää? Teoksessa H. Kaupila (toim.), *Kasvu vapauteen: Nuorten rinnalla seurakunnassa* (s. 277–297). Kirjapaja.
- Sankarla. (i.a.-a). *Rippikoulut 2024*. Saatavilla 16.9.2023 <https://sankarla.net/riparit/rippikoulut-2024/>
- Sankarla. (i.a.-b). *Vanhemmalle*. Saatavilla 16.9.2023 <https://sankarla.net/riparit/vanhemmalle-2/>
- Sankarla. (i.a.-c). *Riparilaiselle*. Saatavilla 28.2.2024 <https://sankarla.net/riparit/riparilaiselle/>
- Schweitzer, F., Schalg, T., Simojoki, H., Tervo-Niemelä, K. & Ilg, W. (toim.). 2017. *Confirmation, Faith, and Volunteerism. A Longitudinal Study on Protestant Adolescents in the Transition towards Adulthood. European Perspectives*. Gütersdie Lohervision Verlagseiner Hausneuenwelt.
- Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto. (20.4.2023). *Sosiaalialan tutkinnot ja kompetenssit*. <https://www.sosiaalialanverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. (2015.) *Kasvatuksen linjaus 2015*. Saatavilla 19.9.2023 <https://evl.fi/documents/1327140/39461555/Meid%C3%A4n+kirkko+-+Kasvamme+yhdess%C3%A4.pdf/0dafb081-00f0-f8ac-34d2-4b8e67ed420f?t=1534231086000>

- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. (2020). *Ovet auki! – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategia vuoteen 2026*. Kirkkohallitus.
<https://evl.fi/documents/1327140/52567038/Ev.lut.kirkko-strategia.pdf/9fb95410-78a0-6ace-a331-aa2c31b869c5?t=1600781363026>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. (2023). *Henkilöstötilasto 2023*.
<https://www.kirkontilastot.fi/viz.php?id=244>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. (2023). Jäsenennuste 2023–2040.
<https://www.kirkontilastot.fi/viz.php?id=249>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. (2023). *Jäsentilasto 2023*. <https://www.kirkontilastot.fi/viz.php?id=246>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. (i.a.) *Diakonia*. Saatavilla 16.9.2023
<https://evl.fi/diakonia>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. (i.a.) Diakonian viranhaltijan ydinosaamiskuvaus. Saatavilla 26.2.2024 <https://kirkonydinosaaminen.fi/diakonian-viranhaltija.html>
- Suomen köyhyyden vastainen verkosto. (2023). Köyhyysvahti. *Suomen köyhyyseraportti 2023*. Saatavilla 17.4.2024 <https://www.eapn.fi/wp-content/uploads/2023/10/EAPN-FIN-Koyhyysvahti-2023.pdf>
- Suurpää, L, Huhta, H. & Pitkänen, T. (2022). Läheis- ja yhteiskuntasuhteet mielenterveys- ja päihdeongelmiin apua hakeneiden nuorten resilienssin vahvistajina. Teoksessa Antti Kivijärvi (toim.) *Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022*. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/03/nuorisobarometri-2022-web.pdf>
- Tarnanen, M. & Kostianen, E. (toim.) 2020. *Ilmiömäistä! Ilmiölähtöinen lähestymistapa uudistamassa opettajuutta ja oppimista*. Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/68034/Ilmio%25CC%2588ma%25CC%2588ista%25CC%2588_web_v2.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (17.9.2021). *Kouluterveyskysely: Iso osa lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä – yksinäisyyden tunne on yleistynyt*. Saatavilla 1.2.2024 <https://thl.fi/-/kouluterveyskysely-iso-osa-lapsista-ja-nuorista-on-tyytyvaisia-elamaansa-yksinaisyyden-tunne-on-yleistynyt>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2.6.2023). *THL:n Kouluterveyskysely: 8.- ja 9.-luokkalaisten ahdistuneisuus ei osoita laantumisen merkkejä koronan jälkeen, kiusaamista aiempaa enemmän*. Saatavilla 29.1.2024 <https://thl.fi/-/thl-n-kouluterveyskysely-8.-ja-9.-luokkalais-ten-ahdistuneisuus-ei-osoita-laantumisen-merkkeja-koronan-jal-keen-kiusaamista-aiempaa-enemman>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (21.9.2023). *Kouluterveyskysely 2023: lapsia ja nuoria kuormittavat monet tekijät – selkeät arkirutiinit ja ajoissa saatu apu on tärkeää*. Saatavilla 15.2.2023 <https://thl.fi/-/kouluter-veyskysely-2023-lapsia-ja-nuoria-kuormittavat-monet-tekijat-sel-keat-arkirutiinit-ja-ajoissa-saatu-apu-on-tarkeaa?redi-rect=%252Ffi%252F>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (5.12.2023). *Lähisuhdeväkivalta*. Saatavilla 17.4.2024 <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot/lahisuhde-vakivalta>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (7.12.2023). *Lasten ja nuorten mielenterveysperusteinen tutkimus ja hoito 2020*. Saatavilla 25.2.2024 <https://thl.fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-per-heet/lasten-ja-nuorten-mielenterveys>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (8.12.2023). *Maahanmuuttaneiden terveys*. Saatavilla 17.4.2024 <https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuuri-nen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttaneiden-mielenterveys>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (i.a.). *Osallisuus yhteisestä hyvästä*. Saatavilla 12.9.2023 <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistami-sen-johdaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-ase-massa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet/osallisuus-yhteisesta-hyvasta%20>
- Toikka, E. (2023). *Lasten ja nuorten elämäntyytyväisyys koetun köyhyyden ja materiaalsen puutteen kontekstissa* [Väitöskirja, Turun yliopisto]. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/174502/Anna-les%20B%20619%20Toikka%20VK%20%28002%29.pdf?se-quence=1&isAllowed=y>

- Toikko, T. & Rantanen, T. (2009). *Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon*. Tampere University Press.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Saatavilla 18.3.2024 https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/lhmistieteiden_eettisen_ennakkoarviointin_ohje_2020.pdf
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023*. Saatavilla 14.3.2024 https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Valtion nuorisoneuvosto. (2023). *Katsaus nuorten hyvinvointiin 2023*. Saatavilla 25.2.2024 https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/03/hyvinvointikatsaus_saavutettava.pdf
- Veijonaho, S., Ojala, M., Hietajärvi, L., & Salmela-Aro, K. (2024). *Profiles of climate change distress and climate denialism during adolescence: A two-cohort longitudinal study*. International Journal of Behavioral Development, 48(2), 103-112. <https://doi.org/10.1177/01650254231205251>
- Vihdin seurakunta. (2021). *Talousarvio ja toimintasuunnitelma vuodelle 2022. Talous- ja toimintasuunnitelmat vuosille 2023-2024*. Saatavilla 17.9.2023 <https://www.vihdinseurakunta.fi/documents/1728925/0/Ta+ja+toimintasuunnitelma+tekstiosa+2022-2024+%281%29.pdf/5d54f7a9-b82e-17c0-0760-f9cd23310fdd?t=1639382885386>
- Vihdin seurakunta. (8.8.2023). *Uutiset*. Saatavilla 16.9.2023 <https://www.vihdinseurakunta.fi/uutiset/-/news/124162926>
- Vihdin seurakunta. (i.a.-b). *Aikuisille*. Saatavilla 17.9.2023 <https://www.vihdinseurakunta.fi/tule-mukaan/aikuisille>
- Wallenius, A. (26.2.2023). *Rippikoulun toimintakertomus 2022*. [Julkaisematon käsikirjoitus]
- Wallenius, A., Järvinen, J.-P. & Pentti, L. (13.10.2022). *Vihdin seurakunnan rippikoulutyön paikallissuunnitelma 2023–2026*. [Julkaisematon käsikirjoitus]

LIITE 1. Alkukartoitus kysely Vihdin seurakunnan rippikoulutyötä tekeville

Olen opettanut aikaisemmin diakoniatyön teemasta rippikoulussa? *

- Kyllä
- En
- En muista

Kaipaam diakoniatyön käsittelyyn erityisesti? *

- Tiedollista sisältöä ja materiaalia
- Toiminnallisia menetelmiä
- Muu

Jos vastasit edelliseen kysymykseen vaihtoehdon "Muu", voit perustella tähän, millaista materiaalia kaipaavat?

Tykkään / minulle ominaista ohjata työskentelyä? *

- Koko ryhmälle
- Pienryhmille
- Yksilötyöskentelynä
- Muu

Jos vastasit edelliseen kysymykseen vaihtoehdon "Muu", voit avata tähän, miten olet toteuttanut työskentelyjä?

Mikä on ollut mielestäsi hyvää olemassa olevissa diakoniatyön rippikoulumateriaaleissa ja toteutustavoissa? *

Mitkä asiat mielestäsi toimivat / mitkä eivät toimineet? *

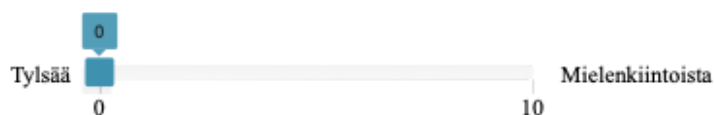
Miten rippikoulun diakoniamateriaalia voisi mielestäsi kehittää? *

Millaisesta diakoniamateriaalista olisi mielestäsi hyötyä rippikouluopetuksessa?*

LIITE 2. Webropol-kysely rippikoululaisille helmikuussa 2024

Palautekysely rippikoulun diakoniamateriaalista Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)**1. Rippikouluryhmäni on ***

- Ryhmä 1. Riuttaranta
- Ryhmä 2. Actionripari, Vuokatti
- Ryhmä 3. Päivärippikoulu, Sankarla

2. Diakoniaopetus oli mielestäni ***3. Diakoniaopetuksen aiheet olivat mielestäni ***

- Kiinnostavia
- Antoisia
- Etäisiä
- Tuttuja
- Jotain muuta

4. Mielestäni kolme mielenkiintoisinta aihetta ovat *

- Köyhyys ja taloudellinen avustaminen
- Yksinäisyys
- Ilmastonmuutos ja ympäristöahdistus
- Kiusaaminen ja väkivalta
- Kansainvälinen diakonia ja lähetystyö
- Päähteet
- Sairaudet
- Mielensterveys

Ihmisoikeudet

5. Diakoniaopetus vahvisti kokemustani siitä, että minulla on mahdollisuus vaikuttaa maailmassa?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa
 Jotain muuta

---

6. Tunsin, että sain osallistua ja vaikuttaa yhteiseen tekemiseen?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa
 Jotain muuta

---

7. Koin kuuluvani ryhmään?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa
 Joitain muuta

---

8. Mitä sinulle jäi erityisesti mieleen diakoniasta? *

---

9. Mitä olisi voinut tehdä toisin? *

LIITE 3. Webropol-kysely ohjaajille ja isosille helmikuussa 2024

Palautekysely rippikoulun diakoniamateriaalista Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)**1. Rippikouluryhmä ***

- 1. Riuttaranta
- 2. Actionripari
- 3. Päiväripari

2. Roolini rippikoulussa *

- Ohjaaja
- Apuohjaaja
- Isonen

3. Materiaali oli käytettävyydeltään? ***4. Materiaali oli sisällöltään? *****5. Mitä teemoja käytitte? ***

- Yksinäisyys
- Ihmisoikeudet
- Köyhyys ja taloudellinen avustaminen
- Kiusaaminen ja väkivalta
- Ilmastonmuutos ja ympäristöahdistus

- Mielenterveys
- Päähteet
- Sairaudet
- Pakolaisuus

6. Toteutuiko materiaalissa mielestäsi nuorilähtöisyys? *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa
- Jokin muu

---

7. Vahvistiko työskentely mielestäsi nuorten osallisuutta? *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa
- YJokin muu

---

8. Mikä materiaalissa oli mielestäsi hyvää ja toimivaa? *

---

9. Mikä materiaalissa ei mielestäsi toiminut? *

---

10. Miten kehittäisit materiaalia? *

LIITE 4. Virikemateriaali diakoniasta Vihdin seurakunnan rippikouluihin

Virikemateriaalipaketti on saatavilla erillisenä tiedostona Theseuksesta.